

TURKIYE TRIBUNALI

Çünkü Sessiz Kalmak Temel İnsan
Haklarının en Büyük Düşmanıdır.

Günümüz Türkiye'sinde İşkence

AĞUSTOS 2020

ERIC SOTTAS
JOHAN VANDE LANOTTE

**INTERNATIONAL
OBSERVATORY
HUMAN RIGHTS**

İşbirliğinde

Günümüz Türkiye'sinde İşkenceye Dair Özet

ERIC SOTTAS VE JOHAN VANDE LANOTTE TARAFINDAN HAZIRLANMIŞTIR

Bu rapor, Türkiye Tribunali'ne işkence konusunda yöneltilen temel sorulara cevap vermeyi amaçlamaktadır. Bu sorular: Hedeflenen gruplar kimler? Faillerin amacı ve motivasyonu nedir? İşkencenin uygulanma biçiminde belirli bir örüntü var mı? Sistematik olarak mı kullanılıyor? Organize bir uygulama mı? Güvenlik sistemi içinde işkenceye müsamaha gösteriliyor mu ve merkezi hükümet düzeyinde dahiliyet nedir?

Uluslararası mevzuat

Türk hukuk düzeninde doğrudan uygulanabilir olan bağlayıcı uluslararası düzenlemeler, hükümetin birisine işkence yapmasını veya birisine insanlık dışı veya aşağılayıcı bir şekilde davranmasını veya cezalandırmasını istisnasız olarak yasaklamaktadır. Bu uluslararası düzenlemeler aynı zamanda devlet dışı personel söz konusu olsa bile bu tür davranışları önlemek için gerekli tüm adımların atılması gerektiği anlamına gelir. Bu tür davranışlar tespit edilmeli, kapsamlı bir şekilde araştırılmalı ve gerekli süredeki hapis cezalarıyla cezalandırılmalıdır. İspat yükümlülüğü mağdura ait olsa da mağdur özgürlüğünden yoksun bırakılırken işkenceye, insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye maruz kaldığına dair makul bir şüphe gösterebilirse, hükümet bunun tersini gösteren bir kanıt sağlamak zorunda kalacaktır.

AİHM'nin resmi istatistiklerine göre, Türkiye, Rusya'dan sonra AİHS'nin 3. maddesinin ihlal edildiği belirtilen en çok karara sahip ikinci ülkedir. Toplamda, 1991'den Mayıs 2020'nin sonuna kadar, AİHS'nin 3. maddesine ilişkin 620 dava karara bağlanmıştır. 441 davada (%71,1) ihlal tespit edildi.

İşkence kullanımının kısa tarihi

1980 darbesinden sonra acımasız işkencenin yaygın bir şekilde kullanıldığı bir dönem geldi. AİÖK ve BM Komitesi'nin 1990'larda yayınladıkları raporlarda, bu durum açıkça ve eleştirel bir şekilde belirtildi. Kuşkusuz bir şekilde, 1990'larda Türk– polisi ve güvenlik güçlerinin yaygın olarak şiddet ve işkenceye başvurduğu söylenebilir.

Yirmi birinci yüzyılın başlarında, olumlu yasal değişiklikler yapıldı. 2003 yılında, yeni Erdoğan hükümeti "işkenceye karşı sıfır tolerans politikası" uygulayacağını resmen ilan etti. Uluslararası kuruluşlar tarafından yapılan bir dizi yayın, yirmi birinci yüzyılın ilk on yılında durumda bir iyileşme olduğunu bildiriyor ve ayrıca işkence meydana geldiğinde daha az şiddet içerdiğini belirtiyor. Bu gelişmeler, kesinlikle şiddetli çatışmalarla ve bazı bölgelerde olağanüstü hâl uygulamasıyla da ilişkilendirilebilecek PKK ve diğer aşırı sol (Kürt) örgütlerle ilgili olarak devam eden baskın işkenceyi engellemiyor.

Ancak, son on yılda işkence yoğun bir şekilde yeniden canlandı. İşkence vakalarının tam sayısına ilişkin rakamlar net değil. Resmi istatistiklere dayanarak, ciddi tedbirlere rağmen, yılda ortalama 3.000 civarında işkence şikayetinin yapıldığını söyleyebiliriz. Şikayetlerin maksimum %1'i hapis cezasına yol açmaktadır (ve bu tahmin büyük olasılıkla yüksektir) ve faillerin yeterince ağır bir hapis cezası ile cezalandırılma şansı neredeyse yok denecek kadar azdır.

Türk hükümeti şikayetleri sistematik olarak reddediyor. Bu, aşağıdaki durumlarda gösterilmiştir:

1. Şikayetçilerin rejime muhalif olmaları ve bu nedenle yanlış söylentiler ve suçlamalar yaymakta bir çıkarları olması;
2. İşkence şikayetlerinin çoğunda tıbbi delil eksikliği ve;
3. Mahkemeler tarafından incelenen şikayetlerin çok nadiren mahkumiyete yol açması.

Bu beyana yanıt vermek amacıyla Türk devleti tarafından neredeyse sürekli olarak AİHS'nin 3. maddesinin ihlal edildiği sonucuna karar veren AİHM'nin kararını inceledik ve devletin etkili soruşturma yürütme çabası göstermemesi, uluslararası standartlara uygun tıbbi raporlara dikkat edilmemesi ve neredeyse her yere yayılan ceza yargılamalarında önemli ölçüde zaman kaybetme kültürü, Türk makamlarının argümanlarının inandırıcılığını yok etmektedir. "Nemo auditor propriam turpitudinem allegans": Hiç kimsenin kendi sahtekarlığından kazanç elde etmesine veya kendi hatası veya ihmalden yararlanmasına izin verilmemelidir. Oysa Türk devletinin tam olarak savunmasında yaptığı ve AİHM kararlarının kanıtladığı şey budur.

Resmi uluslararası kuruluşlar tarafından yapılan 20'den fazla rapor, AİHM'nin yasal olarak bağlayıcı kararlarını destekleyen başka kanıtları da ortaya koymaktadır. Türk hükümeti, şimdiye kadar, ilgili bu uluslararası organları tanımıştır ve sonuç olarak bu organların sonuçlarını da tanımalıdır.

Sorular

İşkencenin sistematik ve organize olduğuna ve buna müsamaha gösterildiğine dair endişeleri çevreleyen temel sorular soruldu.

İşkence organize bir şekilde mi uygulanıyor?

Şüphesiz ve kesin bir açıklıkla, belirli gruplara yönelik işkence uygulamalarının belirli polis memurlarının anlık tepkileri olmadığını, emniyet güçlerinde açıkça düzenlenmiş bir uygulama olduğunu tespit edebiliriz.

Sistematik olarak mı kullanılıyor?

Kesin rakamların yokluğuna dair gerekli tüm önlemlere rağmen, bizim sonucumuz, kesinlikle Türkiye'de son beş yılda, işkence kullanımının tespit ettiğimiz hedef grupların üyelerine karşı sistematik olduğu yönündedir. İşkence, bu grupların emniyet güçlerinin istediği cevapları veremediği zaman, BM Komitesi'nin 'sistematik' kelimesine verdiği anlamıyla kullanıldı.

Güvenlik sistemi içinde işkenceye tolerans gösteriliyor mu?

Türk hükümeti tarafından işkence durumunda disiplin yaptırımlarına ilişkin olarak sunulan rakamlar, emniyet güçlerinin disiplin önlemleri yoluyla işkenceye tutarlı ve titiz bir şekilde tepki verdiği iddiasını kesinlikle haklı çıkarmaz. Ancak bu durumun aksi doğrudur. Güvenlik sistemi içinde işkenceye tolerans gösteriliyor.

Bu soruların cevapları ve bu özeti başında ana hatları verilen diğerleri, bizi, Türkiye'deki işkencenin sistematik ve organize kullanımından ve neredeyse var olmayan kovuşturma ve cezalandırılmasından merkezi hükümetin tam sorumluluğu olduğu sonucuna götürür.

1 BM Komitesi sistematığı şu şekilde tanımlıyor: "bildirilen işkence vakalarının tesadüfen belirli bir yerde veya belirli bir zamanda meydana gelmediği, ancak söz konusu ülkenin topraklarının en azından belirli bir kısmında gerçekleşen alışılmış, yaygın ve kasıtlı olduğu görüldüğünde" ve dahası: "Uygulamada işkencenin kullanımına izin veren yetersiz mevzuat da bu uygulamanın sistematik doğasına katkıda bulunabilir".

İçindekiler

1. **GİRİŞ**
2. **ULUSLARARASI YASAL BAĞLAM**
3. **TÜRKİYE’DEKİ İŞKENCE HAKKINDA BAZI İSTATİSTİKSEL BİLGİLER**
 - 3.1. TÜRKİYE HÜKÜMETİ’NDEN İSTATİSTİK BİLGİLER
 - 3.2. AIHM’DEN İSTATİSTİK BİLGİLER
4. **TÜRKİYE’DEKİ İŞKENCE HAKKINDA RESMİ RAPORLAR**
 - 4.1. GİRİŞ
 - 4.2. AIÖK (AVRUPA İŞKENCEYİ ÖNLEME KOMİTESİ) RAPORLARI
 - 4.3. İŞKENCEYE KARŞI BM KOMİTESİNDEN RAPORLAR
 - 4.4. AVRUPA KONSEYİ- İNSAN HAKLARI KOMİSERİNİN BİLDİRİSİ.
 - 4.5. İŞKENCE ÜZERİNE ÖZEL BM RAPORTÖRÜ.
 - 4.6. BMİHYK RAPORLARI,
 - 4.6.1. ŞUBAT 2017 RAPORU.
 - 4.6.2. MART 2018 RAPORU.
5. **TÜRKİYE’DE SON 30 YILDAKİ UYGULAMA VE GELİŞİM**
6. **TÜRK HÜKÜMETİNİN SAVUNMALARI NASIL DEĞERLENDİRİLMELİDİR?**
7. **SORU 1: İŞKENCE TANIKLIKLARININ TEMELİNDEKİ GERÇEKLERDE BİR ÖRÜNTÜ GÖREBİLİR MİYİZ? HANGİ GRUPLAR HEDEFLENMEKTEDİR VE NEDEN? MOTİVASYON NEDİR VE DEVLET DAHİLLİĞİNİN EN YÜKSEK SEVİYESİ NEDİR?**
 - 7.1. HEDEFLENEN GRUPLAR KİMLERDİR?
 - 7.2. İŞKENİN AMACI NEDİR?
 - 7.3. İŞKENCENİN UYGULANMA BİÇİMİNDE BELİRLİ BİR ÖRÜNTÜ VAR MI?
8. **SORU 2: İŞKENCE İLE İLGİLİ TANIKLIKLAR, TÜRKİYE’DE İŞKENCENİN SİSTEMATİK VE ORGANİZE BİR ŞEKİLDE KULLANILDIĞI SONUCUNA VARMAMIZA İZİN VERİYOR MU?**
 - 8.1. İŞKENCE, BİREYSEL GÜVENLİK GÖREVLİLERİNİN ANLIK BİR TEPKİSİ Mİ YOKSA ORGANİZE Mİ?
 - 8.2. POLİS GÖZETİMİNDE TUTULAN KİŞİLERE KARŞI İŞKENCE KULLANIMI NE SIKLIKTA OLURSA SİSTEMATİK OLARAK GÖRÜLEBİLİR?
 - 8.3. İŞKENCE GÜVENLİK SİSTEMİNDE TOLERE EDİLEN BİR UYGULAMA MI?
 - 8.4. MERKEZ (DEVLET) DÜZEYİNDE DAHİLLİK DURUMU NEDİR?

Ek 1: Ek istatistiksel bilgiler.

Ek 2: İHD tarafından kaydedilen şikayetler.

Ek 3: Türkiye’de işkenceyle ilgili STK’ların raporları.

Ek 4: 10 örnek durum.

Ek 5: Emniyet Genel Müdür Vekilinin mektubu (aslı ve çevirisi)

1. GİRİŞ

Bu raporda Türkiye Tribunali'ne işkence konusunda yöneltilen temel sorulara cevap vermeyi amaçlıyoruz. Hedeflenen gruplar kimler? Faillerin amacı ve motivasyonu nedir? İşkencenin uygulanma biçiminde belirli bir örüntü var mı? Sistemik olarak mı kullanılıyor? Organize bir uygulama mı? Güvenlik sistemi içinde işkenceye müsamaha gösteriliyor mu ve merkezi hükümet düzeyinde dahiliyet nedir?

Önce uygulanabilir uluslararası hukuki araçların kısa bir açıklamasını yapacağız. Daha sonra istatistiksel bilgileri ve bu sorulara adanmış uluslararası raporları özetlemeye çalışacağız ve Türkiye'de son 30 yılda işkencenin uygulamasına ve gelişimine genel bir bakış sunacağız. Son olarak soruları cevaplamaya çalışacağız. Bu rapor için bulgularımızı neredeyse tamamen resmi istatistiklere ve raporlara dayandırdık.

2. ULUSLARARASI YASAL BAĞLAM

İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme'nin **(İKS)** 1. Maddesi aşağıdakileri şart koşmaktadır: *"Sözleşme amaçlarına göre, işkence terimi, bir şahsa veya bir üçüncü şahsa, bu şahsın veya üçüncü şahsın işlediği veya işlediğinden şüphe edilen bir fiil sebebiyle, cezalandırmak amacıyla bilgi veya itiraf elde etmek için veya ayırım gözetim herhangi bir sebep dolayısıyla bir kamu görevlisinin veya bu sıfatla hareket eden bir başka şahsın teşviki veya rızası veya muvafakatiyle uygulanan fiziki veya manevi ağır acı veya ıstırap veren bir fiil anlamına gelir. Bu yalnızca yasal müeyyidelerin uygulanmasından doğan, tabiatında olan veya arızı olarak husule gelen acı ve ıstırapı içermez."*

İşkence ve diğer zalimce, insanlık dışı veya küçültücü muamele veya cezaların yasaklanması mutlaklıdır.

İstisnalara veya hafifletmelere izin verilmez: *"Hiçbir istisnai durum ne harp hali ne de bir harp tehdidi, dahili siyasi istikrarsızlık veya herhangi başka bir olağanüstü hâl, işkencenin uygulanması için gerekçe gösterilemez."*

Bir üst görevlinin veya bir kamu merciinin emri, işkencenin haklılığına gerekçe kabul edilemez."

(İKS, md. 2 (2) ve md. 2 (3))

Madde 4'e göre, İKS'ye taraf her devlet *"tüm işkence eylemlerinin kendi ceza kanununa göre kapsamında suç olmasını sağlayacaktır"* (İKS, md 4 (1)). Disiplin yaptırımları ve hafif veya ertelenmiş hapis cezaları bu hükme uygun değildir." İKS komitesinin devlet raporlama prosedüründeki uygulamasına göre, ancak işkencenin vahim doğasını hesaba katan en az birkaç yıllık hapis cezası uygun bir ceza olarak kabul edilebilir".

Yasağın istisnasız niteliği her koşulda *jus cogens* (zorunlu uluslararası hukuk) olarak kabul edilmektedir.

¹ Katona, N., "Madde 4. İşkenceyi suç sayma yükümlülüğü", İşkenceye Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi. Bir yorum, Nowak, M., Birk, M Monina, G., Oxford University Press, 2019, s. 177.

BM İşkenceye Karşı Komite (BM Komitesi) "*Taraf Devletin dikkatini 2 No'lu genel yorumunun 5. paragrafına çeker (2007, Taraf Devletlerin Madde 2'yi uygulaması hakkındaki ... uluslararası veya uluslararası olmayan herhangi bir terör eylemi veya şiddet suçunun yanı sıra silahlı çatışma tehdidi.*" (İKS/C/TUR/CO/4; No 12)

İKS yalnızca "*kamu görevlileri veya resmi sıfatla hareket eden diğer kişiler için geçerlidir.*"

Ancak; "*Devlet yetkililerinin (...) Devlet dışı görevliler veya özel aktörler tarafından işkence veya kötü muamele eylemlerinin işlendiğini bildiklerinde veya buna inanmak için makul gerekçelere sahip olduklarında ve bu tür Devlet dışı görevlileri veya özel aktörleri (...) önleme, soruşturma, kovuşturma ve cezalandırma için gerekli özeni göstermedikleri durumlarda sorumluluğu Devlet üstlenir.*" (Genel Yorum No.2, İKS/C/GC/2, No.18)

Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlüğün Korunması Sözleşmesi (AİHS) çok daha nettir: "*Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı veya küçültücü muameleye veya cezaya tâbi tutulamaz.*" (AİHS md.3)². Bu kavramın yorumu büyük ölçüde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) bırakılmıştır. AİHM - İKS ve Genel Yorumlar ve bunun tersi doğrultusunda - devletin bir kişiyi işkenceye veya kötü muameleye veya cezaya maruz bırakmaktan kaçınma yükümlülüğüne sahip olmakla kalmayıp aynı zamanda "*işkence veya insanlık dışı veya küçültücü muamele veya cezanın işlenip işlenmediğini soruşturma yükümlülüğü ve bu tür muamelenin hem devlet görevlileri hem de özel şahıslar tarafından uygulanmasını önleme yükümlülüğü*" olduğunu belirten tutarlı bir hukuk sistemi geliştirmiştir .

Bu yükümlülükler genellikle "pozitif yükümlülükler" olarak adlandırılır: önleme ve soruşturma yükümlülüğü. 2004 yılında Birleşmiş Milletler, "İstanbul Protokolü" adı verilen "İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Küçültücü Muamele veya Cezaya İlişkin Etkili Soruşturma ve Belgeleme Kılavuzu" yayınladı. Mahkemenin içtihatlarında soruşturma olmadığı veya yetersiz kaldığı durumlarda, "*usul ihlali - önemli bir ihlalin yanı sıra*", daha spesifik olarak "*zaman aşımı nedeniyle cezai kovuşturmalar durdurulmayacak olup, bu durumlarda genel ve hususi aflara izin verilmez*"⁶

2 Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi Madde 7'de şu ifade yer almaktadır: "*Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı veya küçültücü muameleye veya cezaya tâbi tutulamaz. Özellikle, hiç kimse tıbbi veya bilimsel deneylere kendi özgür rızası olmadan tabi tutulamaz.*" Bu madde AİHS'nin 3. Maddesi ile tam anlamıyla aynı olduğundan, bu maddeye odaklanacağız.³ İşkencenin ve İnsanlık Dışı veya Küçültücü Muamele veya Cezanın Önlenmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi, AİHS'ye yeni bir tanım eklememiştir. Bu sözleşme, kişilerin bir kamu makamı tarafından özgürlüklerinden yoksun bırakıldığı Tarafların yargı alanı içindeki herhangi bir yeri ziyaret edebilecek bir Komite kurar. Komitenin işlevi, ziyaretler gerçekleştirmek ve gerektiğinde, özgürlüklerinden yoksun bırakılan kişilerin işkenceden ve insanlık dışı veya küçültücü muamele veya cezadan korunmasına ilişkin iyileştirmeler önermektir.

4 Vermeulen, B. ve Battjes, H. "Prohibition of Torture and other inhuman or degrading treatment or punishment", "Theory and Practice of the European Convention on Human Rights, Van Dijk, P., Van Hoof, F. , Van Rijn, A. en Zwaak, L; (ed.,) Intersentia, 2018, s. 385 referans : A. vs. Birleşik Krallık, AİHM, 23 Eylül 1998 ve Assenov ve Diğerleri vs. Bulgaristan, AİHM, 28 Ekim 1998. Çeşitli kararlarda AİHM, 3. madde kapsamında soruşturma yapma görevinin Devlet görevlileriyle sınırlı olmadığını, aynı zamanda özel kişilerle de olduğunu teyit etmiştir (AİHM, M.C. vs. Bulgaristan, 4 Aralık 2003; AİHM, M. ve M. vs. Hırvatistan, 3 Eylül 2015; Dordevic vs. Cratia, 19 Temmuz 2011).

5 "Bu nedenle Mahkeme, soruşturma yükümlülüğünü, hükmün "usule ilişkin yönü" ve bununla birlikte "*asli yönünün*" önleme yükümlülüğünü tartıştığı başlığı altında olarak değerlendirmiştir" A.e. , s.405.

6 *A.e.*, s406, Mocanu ve diğerleri referansıyla, AİHM, 17 Eylül 2014. Ayrıca: "*İKS Komitesi çok sayıda durumda, işkenceye varan hiçbir eylemin herhangi bir zamanaşımı kanununa tabi olmaması konusunda ısrar etti (...).*"

İKS için olduğu gibi, AİHM'de de işkence yasağı mutlak ve sınırlanamaz.

Hem İKS hem de AİHS, Türkiye tarafından onaylanmıştır ve - Türk Anayasasına göre (Madde 90), ihtilaf durumunda ulusal kanunlardan üstündür.

Bu raporun, hapisanede veya polis nezaretinde veya başka gözaltı yerlerinde özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilere işkence veya kötü muameleyle ilgili olduğunu vurgulamak önemlidir ⁷. Bu rapor için "polis nezaretinde" ve "karakol" sadece karakollardaki gözaltı için değil, aynı zamanda başka nezaret mahallerinde gözaltına almak ve Emniyet Müdürlüklerinde gözaltına almak için de geçerlidir.

Rapor, kaçırılan ve sonrasında işkence gören kişilerle ilgili değildir. Bu konu, başka bir raporla inceleniyor.

Özgürlüğünden yoksun bırakılan ve bu nedenle hükümetin yetkisi altında bulunan kişiler için ispat yükü özeldir. AİHM, Aylin vs. Türkiye davasında şunu belirtmektedir: "*Komisyona, bu tür bir kanıtın yeterince güçlü, açık ve uyumlu çıkarımların bir arada bulunmasından kaynaklanabileceğini düşünerek başvuranın iddialarının makul şüphenin ötesinde kanıtlandığı sonucuna gerektiği gibi ulaşılabilir. (bkz. yukarıda anılan İrlanda vs. Birleşik Krallık kararı, s. 64–65, § 161). Ayrıca, bu bağlamda, Hükümetin, başvuranın iddialarına ilişkin cezai soruşturma sırasında toplanan, bu sonuca aykırı olacak herhangi bir kanıtı ortaya koymadığını (bkz. yukarıdaki 56. paragraf) ve öne sürdükleri tıbbi kanıtların başvuranın gözaltındayken tecavüze uğradığına dair iddiasını çürütmek için kullanılamayacağını belirtmiştir. (bkz. yukarıdaki 67. paragraf).*"

Mahkemenin bu kararda tamamen ispat yükünü tersine çevirdiğini iddia edecek kadar ileri gidememek de Mahkemenin devletin kanıtlarının yeterince ikna edici olmadığını vurgulaması önemsiz değildir. Daha sonraki bir kararda daha açık bir ifade görüyoruz: "*Söz konusu olayların tamamen veya büyük ölçüde yetkili makamların münhasır bilgisi dahilinde olduğu durumlarda, gözaltında kontrolleri altında olan kişilerin durumunda olduğu gibi, böyle gözaltı sırasında meydana gelen yaralanmalar ve ölümler ile ilgili olarak güçlü ihtimaller oluşacaktır. Gerçekten de tatmin edici ve ikna edici bir açıklama sunma sorumluluğu yetkililere ait olarak kabul edilebilir⁸. Her halükârda, bir kişi sağlıklı bir şekilde gözaltına alındığında, ancak salıverildiği anda yaralandığı tespit edildiğinde, yaraların nasıl oluştuğuna dair makul bir açıklama sağlamak devletin sorumluluğudur.¹⁰*

Buna göre, işkence eylemlerine karşı ceza hukukunun uygulanmasını hiçbir zaman sınırı engellememelidir", Katona, N. Madde 4. Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Sözleşme ve İhtiyari Protokolünde suç sayma yükümlülüğü, o.k., s. 190, No. 44 .

⁷ Göçmenlerin gözaltına alındıkları merkezlerdeki durumları, sınır dışı edilme ihtimali de dahil olmak üzere, rapor konusu değildir. Ayrıca hapisanelerdeki kötü yaşam koşullarına (aşırı kalabalık), uzun süreli hücre hapsine veya mahpuslar için kabul edilemez diğer yaşam koşullarına odaklanmıyoruz.

⁸ AİHM, Aylin vs. Türkiye, 25 Eylül, Yüce Divan, par 73.

⁹ AİHM, Salman / Türkiye, 27 Haziran 2000, Büyük Daire, par. 100. Ayrıca bkz. AİHM, Tomasi vs. Fransa, 27 Ağustos 1992, par. 110, (ilk kısmında) aksi ile kanıt oluşturan bir durum mevcuttur: başka herhangi bir kanıt bulunmadığı durumlarda, devletin sorumluluğu kabul edilir.

¹⁰ Süleyman Demir ve Hasan Demir vs. Türkiye, AİHM, 24 Mart 2015; Aktürk vs. Türkiye, AİHM, 13 Kasım 2014.

Bu durumda, Türk hukuk düzeninde doğrudan uygulanabilir olan bağlayıcı uluslararası düzenlemelerin, hükümetin birisine işkence yapmasını veya birisine insanlık dışı veya aşağılayıcı bir şekilde davranmasını veya cezalandırmasını istisnasız olarak yasakladığını söyleyebiliriz. Türk hukuk düzeninde geçerli olan bu uluslararası düzenlemeler, aynı zamanda bu tür davranışları önlemek için gerekli tüm adımların atılması gerektiği anlamına gelir (devlet dışı personeli de içeriyor olsa bile). Bu tür davranışlar tespit edilmeli, kapsamlı bir şekilde araştırılmalı ve gerekli süredeki hapis cezalarıyla ciddi bir usulde cezalandırılmalıdır. İspat yükümlülüğü mağdura ait olsa da mağdur özgürlüğünden yoksun bırakılırken işkenceye, insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye maruz kaldığına dair makul bir şüphe gösterebilirse, hükümet bunun tersini gösteren bir kanıt sağlamak zorunda kalacaktır.

3. TÜRKİYE'DEKİ İŞKENCE HAKKINDA BAZI İSTATİSTİKSEL BİLGİLER

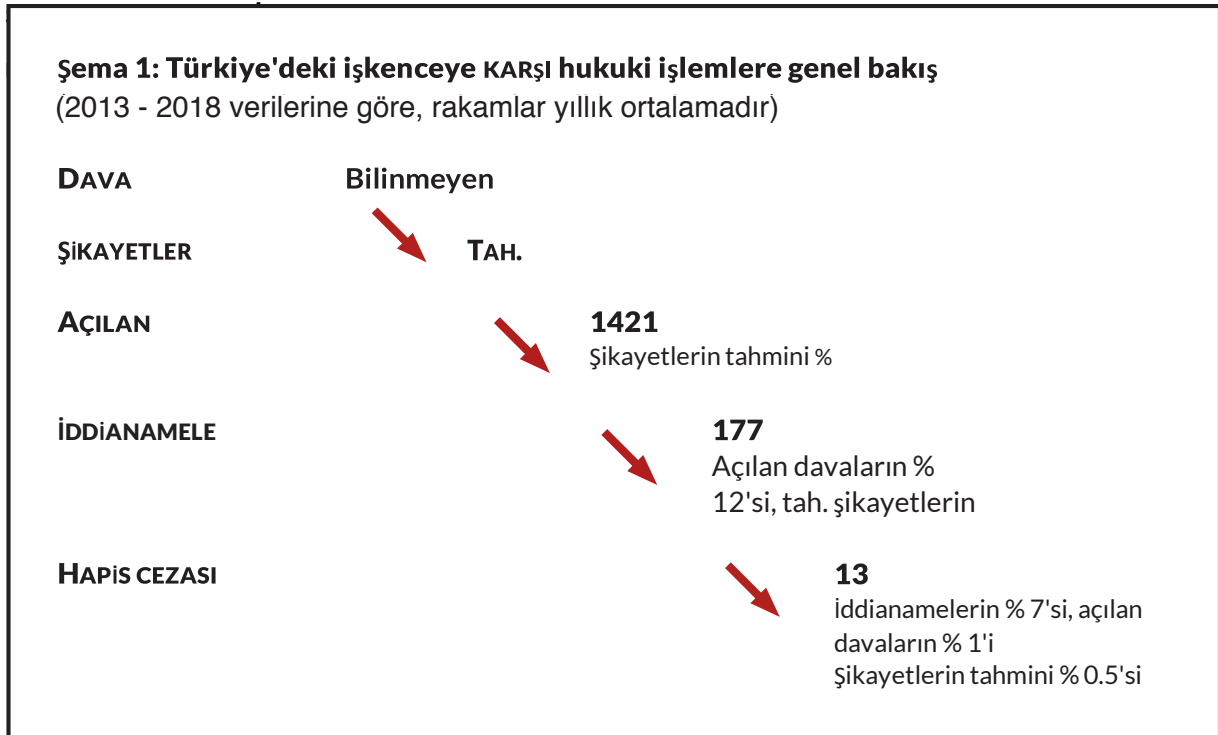
3.1. TÜRKİYE HÜKÜMETİ'NDEN İSTATİSTİK BİLGİLER

Tablo 1'de Türkiye'de işkenceye karşı adli işlemle ilgili veriler verilmiştir. Bu veriler Adalet Bakanlığı'nın resmi verileridir ve Bakanlığın internet sitesinde mevcuttur. 2019 için henüz veri yayınlanmadı.

Yıl	Toplam	Araştırma Aşaması		Dava Aşaması	
		Takipsizlik	Kamu Davası Açma (İddianame)	Teminatlar	Hapis cezası
2013	1826	1148	211	86	20
2014	1719	1029	248	99	13
2015	1475	894	294	65	17
2016	1359	903	128	52	11
2017	1191	804	98	144	7
2018	960	652	83	38	10
Toplam	8530	5430	1062	484	78
Yıllık	1422	905	177	80	13

Kaynak: Adalet Bakanlığı, Türkiye. Bu istatistikler, Türk Adalet Bakanlığının internet sitesinde İngilizce olarak mevcuttur.

Bu bilgilere dayanarak, aşağıdaki değerlendirmeyi Şema 1'de sunabiliriz.

Bu diyagramı açıklığa kavuşturmak için bazı açıklamalar yapılmalıdır.

1. İşkence vakalarının tam sayısı hakkında hiçbir istatistiğimiz yok. Mahkûmiyet sayısının düşük olduğu bir sistemde, raporlanmamış bir sayının kesinlikle yüksek olduğu yaygın ve evrensel bir bilgidir.
2. Şikayetlerin tam sayısını da bilmiyoruz. 2013-2018 dönemi için İnsan Hakları Derneği (HRA – Türkçe İHD) yıllık ortalama 2063 şikayet aldı (Ek 2'ye bakınız)¹¹. Tabii ki, tüm şikayetleri tüm ülkeden almıyorlar. İşkenceye Karşı Komite'nin Türkiye üzerine dördüncü periyodik raporunda, Komite şunu belirtir: "sivil toplum kuruluşları tarafından bildirilen yüksek sayıdaki iddia ile taraf devletin periyodik raporunda yer alan veriler arasında önemli bir eşitsizlik ... tüm işkence iddialarının raporlama döneminde araştırılmadığını göstermektedir." (İKS/C/TUR/CO/4, No 9). Bu bağlamda yıllık ortalama 3000 şikayetin tahmini kesinlikle aşırı bir tahmin değildir.
3. Şikayette bulunmak tam olarak işkence nedeniyle dava açıldığı anlamına gelmez. Dava madde 96 altında düşünülebilir - gönüllü yaralanma, örneğin (alt No 7'ye bakınız). Ya da yetkinlik reddedilebilir, vb. Karar veren savcıdır, şikayetçi değil. Yılda ortalama 1421 işkence davasının açıldığını görüyoruz. Yıllık şikayet sayısını 3000 olarak tahmin edersek, şikayetlerin yarısı işkence başlığı altında açılıyor.
4. Dikkat çekici bir şekilde, açılan dava sayısı 2015'ten bu yana açıkça azaldı. 2013 yılına kıyasla, 2018 için bu rakam yaklaşık %50 oranında azaldı. Ancak aksine, bu dönemde işkence vakalarının sayısının düştüğüne dair bir belirti yoktur. İddiaların sayısı belirgin bir şekilde arttı. Akla yatkın olan tek açıklama, savcılarının işkenceyi kovuşturma iradesinin azalması. Yıllık 3000 şikayet sayısına bağlı kalırsak (ve muhtemelen 2015-2018 dönemi için yetersiz bir tahmin), açılan davaların yüzdesi üçte birden aza düştü. Tabii ki, uluslararası yükümlülüğün tüm davaların ayrıntılı olarak incelenmesi için olduğu unutulmamalıdır.
5. Bir dava açıldığında, bu otomatik olarak bir iddianameye yol açmaz. Her yıl ortalama 177 iddianame hazırlandı. Bu, açılan vakaların %12'si ve tahmini şikayet sayısının %6'sıdır.
6. Son olarak, ortalama 13 hapis cezası verildi. Bu, iddianamelerin %1'i ve tahmini şikayetlerin %0,5'i.

¹¹ Rakamlarında 2010'a kadar şikayet sayısında yavaş bir artış görüyoruz (bir yılda ortalama 843 şikayet), 2011'den 2014'e kadar bu sayı daha yüksek (yılda ortalama 1428 şikayet), 2015'ten 2019'a kadar şikayetlerde çok keskin bir artış görüyoruz (yılda ortalama 2300 şikayet). İşkencenin gerçekleştirildiği iddia edilen yer söz konusu olduğunda, cezaevlerinin şikayetlerin %39'unu oluşturmasına rağmen, bu oran 2010'dan önce belirgin şekilde düşük. Polis karakollarında "gözaltı" için tam tersi bir durum görüyoruz (buna emniyet müdürlükleri de dahil). Başka gözaltı yerlerinde işkence veya kötü muamele ile ilgili şikayetlerin yüzdesi yüksektir.

7. Bu şemaya ek olarak, 2013-2018 döneminde madde 96 kapsamında yılda ortalama 1500 dava açıldığını ve 532 iddianame ve 238 hapis cezasıyla sonuçlandığını (işkence/kasıtlı yaralama – işkenceye yol açmama) eklememiz gerekmektedir. Bu davaların önemli bir kısmı büyük olasılıkla işkence davaları olarak soruşturulmalıydı. Eziyetin yaptırımı işkenceden daha düşüktür ve kararın açıklanmasının askıya alınması mümkündür. İşkence davalarına açılan bu davaları da eklersek, yılda 3000 davaya ulaşırız.
8. Bazı raporlar (örneğin BM Komitesi'nin 20 Ocak 2011 Türkiye üçüncü periyodik raporunda yer alan sonuç ve tavsiyelerinde) işkence veya kötü muamele şikayetleri ile karşı karşıya kaldığında, polis memurlarının Madde 265'e (*görevini yerine getirmesini önlemek için bir kamu görevlisine karşı şiddet veya tehdit kullanmak*) başvurma eğilimine dikkat çeker. Bunu yaparak, raporlar, mağdurlara veya mağdurların yakınlarına şikayette bulunmamaları için baskı yapıldığını veya gözdağı verildiğini öne sürüyor. Bu bağlamda işkence ile ilgili davaları ve Madde 265¹² ile ilgili davaların sayısını karşılaştırmak ilginç olacaktır. Bu karşılaştırma için, eziyet/kasıtlı yaralama sayılarını işkence sayılarına ekledik. 2010-2019 dönemi boyunca toplam eziyet ve kasıtlı yaralama için: 28.768 ve Madde 265 için: 1.723.767 ya da 60 kat daha fazla dava söz konusudur.
9. Son olarak, yıllık raporlarda, İHD, 2018 yılında 160 kişinin "*özellikle öğrenciler, gazeteciler ve siyasi aktivistlerin*", onları muhbir olmaya zorlama girişimleri nedeniyle işkence ve kötü muameleye maruz kaldıklarını belirtmiştir. 2019 için bu sayı 71 olup, bunun üzerine medyada da 66 kişiden daha bahsedilmiştir.

Ek 1'de bazı ekstra sayılar verilmiştir. Bu sayılar, yukarıda bahsedilen bulguları doğrular niteliktedir.

Yukarıda gösterilen sayılar ve yüzdeler kısmen varsayımlara dayanmaktadır, bu nedenle bunları dikkatli kullanmalıyız. Ama işkenceyle ilgili bir şikayetin, davaların en fazla %1'inde hapis cezasıyla sonuçlandığını söylemek makul olacaktır. Geçen yıl için bu sayı bile normalden fazla bir tahmin olduğu söylenebilir. Bunun üzerine, on yıl içinde, 1 milyon yedi yüz otuz iki bin yedi yüz altmış yedi (1.732.767) kişiye, görevlerini yerine getirmelerine engel olmak için bir kamu görevlisine şiddet veya tehditte buldukları iddiasıyla dava açılmıştır. Bu, işkence + kasıtlı yaralama için açılan dava sayısınının 60 katıdır.

¹² Adalet Bakanlığı resmi web sitesinden veri.

3.2. AİHM'DEN İSTATİSTİK BİLGİLER

AİHM'nin resmi istatistiklerine göre, Türkiye, Rusya'dan sonra AİHS'nin 3. maddesinin ihlal edildiği belirtilen en çok karara sahip ikinci ülkedir. Hudoc veri tabanında daha ayrıntılı bilgi bulunabilir. Bu veri tabanında AİHM'nin içtihadı yer almaktadır. Rakamlarımız davalara dayanıyor, yargılara değil. Bir yargı birden fazla davaya karar verebilir. Bekleyen davalar dahil değildir. Bir davanın AİHM sisteminde ele alınması için gereken çok uzun süreyi göz önünde bulundurarak, 2010 yılından sonra açılan davalar, hüküm verilmedikçe henüz sistematik olarak veri tabanında yer almaz. Vakaların %95'inin "giriş filtresinden" geçmediğini ve bu nedenle Hudoc'ta da temsil edilmediğinin de farkında olmalıyız.

Toplamda, 1991'den Mayıs 2020'nin sonuna kadar, AİHS'nin 3. maddesine ilişkin 620 dava karara bağlanmıştır. 441 davada (%71,1) ihlal tespit edildi. En çok dava açılan yıllar şöyledir: 2002 (61), 2003 (50), 1999 (40), 2005 (39) ve 2008 (38). 2002 (43), 2003 (40), 2005 (37), 2004 (34) ve 2007 (28) şikayetlerinde ihlallerin çoğu mahkeme tarafından bulunmaktadır.

Aslında, 2002'den itibaren yapılan şikayetlerde Mahkeme'nin Madde 3'ün ihlalini bulduğu karar sayısı tutarlı bir şekilde yüksektir. AİHM'ye şikayette bulunma olasılığına daha aşına olmanın da burada rol oynadığı ihtimalini göz ardı edemeyiz.

4. TÜRKİYE'DEKİ İŞKENCE HAKKINDA RESMİ RAPORLAR

4.1. GİRİŞ

Raporun bu bölümünde, uluslararası kuruluşlar tarafından sunulan resmî belgelerden kapsamlı alıntılar yapacağız. Bu belgelerin gerekli ihtiyatla, profesyonel bir şekilde hazırlanması bu raporların ortaya atılan sorulara dengeli ve köklü cevaplar vermesinde önemli bir unsurdur. Hesaplamalar için vardığımız sonuçları resmi Türk hükümetinin rakamlarına dayandırdığımız için, somut sonuçlarımızı neredeyse sadece bu resmî belgelere dayandıracacağız. Uzun alıntılar bir dereceye kadar raporun okunabilirliğini bozabilir, ama bizim inancımız bunlar kesinlikle gerekli olduğu yönündedir.

4.2. AİÖK (AVRUPA İŞKENCEYİ ÖNLEME KOMİTESİ) RAPORLARI

AİÖK, 1990-2019 yılları arasında Türkiye'ye **31 ziyaret** gerçekleştirilmiştir. Bunların yedisi periyodik ziyaretler, 24'ü özel ziyaretlerdi. Ağustos 2016 ve Nisan 2018'deki ziyaretlere ilişkin raporlar için Türk hükümeti tarafından yayın yetkisi verilmedi.

AİÖK'nin ilk raporu **9-21 Eylül 1990** tarihindeki ziyaret ile ilgilidir. Ağırlıkla, Ankara ve Diyarbakır Emniyet Müdürlükleri ve Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü Sorgulama Merkezi üzerinde duruldu. Raporun ifadesi çok kritik: "saha gözlemleri de dahil olmak üzere toplanan tüm bilgiler ışığında, Ankara Siyasi Dairesi ve Diyarbakır Polisi dedektiflerinin şüphelileri tutarken ve sorgularken sık sık işkenceye ve/veya hem fiziksel hem de psikolojik diğer ağır kötü muamele biçimlerine başvurdıkları tespit edilmiştir. Bu uygulamalar sona ermelidir. " (AİÖK/Inf(2007) 1, par. 89) "Makul bir şekilde çıkarılabilecek tek sonuç (...), işkence ve diğer ağır kötü muamele biçimlerinin o ülkedeki polis gözetiminin önemli bir parçası olduğudur." (A.e., par. 94)

Türkiye'ye 1991, 1992 (iki kez), 1994, 1996 (iki kez), 1997 ve 1999'da ziyaretler yapılmıştır. En çok polis gözaltıları üzerinde durulmuştur. AİÖK, biri 1992'de diğeri 1996'da olmak üzere iki basın açıklaması yaptı. **1996 basın açıklamasından** aşağıdaki kapsamlı pasajı sunuyoruz:

Avrupa İşkenceyi ve İnsanlık Dışı veya Küçültücü Muamele veya Cezayı Önleme Komitesi (AİÖK) (...), 15 Aralık 1992 tarihli Türkiye hakkında yaptığı basın açıklamasında, polis nezaretinde - hem olağan suçlu zanlılar hem de terörle mücadele hükümlerine göre tutulan kişilere karşı - işkence ve diğer ağır kötü muamele uygulamalarının yaygın olarak devam ettiği sonucuna ulaşmıştır. (...)

Bazı ilerlemeler kaydedildi. Türk makamları çok sayıda talimat ve genelge yayınladı; ayrıca, eğitim programları ve insan hakları eğitimi stratejileri geliştirildi. Ancak, teorinin pratiğe dönüşmesinin oldukça uzun bir süreç olduğu anlaşılıyor. AİÖK'nin Ekim 1994'te Türkiye'ye yaptığı ziyaret sırasında elde ettiği bulgular, işkence ve diğer ağır kötü muamele biçimlerinin o ülkede polis gözetiminde hâlâ ciddi derecede olduğunu göstermiştir. Bu, Türk yetkililer ile AİÖK arasındaki diyalogun yoğunlaşmasına yol açtı. Yine de Komite, 1995 ve 1996 yıllarında Türk kolluk kuvvetleri tarafından işkence ve kötü muameleyle ilişkin güvenilir raporlar almaya devam etti. Ayrıca, 1996 yılındaki Türkiye ziyaretleri sırasında, AİÖK heyetleri bir kez daha Türk polisinin işkence ve diğer ağır kötü muamele uygulamalarına dair açık kanıtlar buldular.

AİÖK'nin en son ziyareti bu yılın Eylül ayında gerçekleşti. Adana, Bursa ve İstanbul'daki polis merkezleri ziyaret edildi ve heyet ayrıca Adana ve İstanbul'da çok yakın zamanda gözaltında tutulan bazı kişilerle görüşmek üzere üç cezaevine gitti. Heyetin üç adli tıp doktoru tarafından muayene edilen önemli sayıda kişi, polis tarafından yakın zamanda kötü muamele gördüğüne ve özellikle de ayak tabanlarına vurulması, avuç içlerine darbeler ve kollardan asılmaya dair iddialarıyla tutarlı izler ve durumlar gösterdi. İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi'nde bir süre gözaltında tutulduktan sonra yakın zamanda geldikleri Sakarya Cezaevi'nde tıbbi olarak muayene edilen yedi kişinin (dört kadın ve üç erkek) vakaları, AİÖK heyetlerinin Türkiye'de karşılaştığı işkencenin en açık örnekleri arasında yer almalıdır. Yalnızca kollarından uzun süre asıldıkları iddialarına odaklanınca bile, yedi kişinin hepsinin motor fonksiyonlarında ve/veya üst ekstremitelerinde hasar - çoğu için ciddi şekilde - ve birçoğunun koltuk altlarında morluklar veya şişkinlikler görülmüştür; bu da yakın zamanda kollarından asıldıklarını açıkça göstermektedir. İncelenen kişilerden ikisi her iki kolunda da işlevi kaybetti; bu doku bozuklukları da yaşananların geri döndürülemez sonuçları olduğunu kanıtlar niteliktedir. Ayrıca, Ekim 1994'te ve daha önceki AİÖK ziyaretlerinde olduğu gibi, heyet bir kez daha kötü muameleyle başvurduğuna dair maddi kanıtlar, özellikle de elektrik şoku uygulanmasını kolaylaştıracak şekilde uyarlanmış bir araç ve bir kişiyi kollarından asmak için kullanılabilecek bir ekipman buldu. Söz konusu nesnelere İstanbul Emniyet Müdürlüğü B Binası'nda bulundu; Narkotik Dairesi (B Binası'nda bulunan) gözetiminde bulunan kişiler tarafından heyete yapılan kötü muamele iddialarını daha inandırıcı hale getirmişlerdir ve bu iddialar heyetin sağlık görevlilerinin gözlemleriyle de desteklenmiştir. AİÖK, heyetin bulgularının ayrıntılı bir açıklamasını Türk makamlarına ilettili;

ancak, 22 Kasım 1996'da bu yetkililerden alınan cevap, durumun ciddiyetinin anlaşıldığını gösterir nitelikte değildi.(....)

Türkiye'de işkence ve kötü muamelenin varlığının o ülkedeki terörist faaliyetlerin boyutu ile yakından bağlantılı olduğu sıklıkla tartışılmaktadır. (...) Türkiye, bu yıkıcı olguya karşı mücadelesinde başkalarının anlayış ve desteğini alma hakkına sahiptir. Bununla birlikte, Komite ayrıca, terörizme tepkinin kolluk kuvvetleri tarafından işkence veya diğer kötü muamele biçimlerine dönüşmesine asla izin verilmemesi gerektiğini vurguladı. (...) Ayrıca, AİÖK'nin Türkiye'ye yaptığı ziyaretler sırasında topladığı bilgiler, işkence ve kötü muamelenin kolluk kuvvetleri tarafından sıradan suçlu zanlılarına da uygulandığını açıkça göstermektedir. Sonuç olarak, işkence ve kötü muamele sorununun Türkiye'deki terörizmin ölçeğinin talihsiz bir sonucu olduğunu varsaymak oldukça yanlış olur. Sorun terörizm tarafından daha da kötüleştirilmiş olabilir, ancak kökleri çok daha derine iniyor. " (AİÖK/Inf (96) 34, No. 1-3 ve No. 11)

16 – 24 Temmuz 2000 tarihlerindeki ziyaretiyle ilgili ön gözlemlerde AİÖK, "geçmişte AİÖK heyetleri tarafından karşılaşılan en ağır fiziksel kötü muamele yöntemlerine - örneğin, kollardan asılma ve elektrik şok verilmesi - son zamanlarda İstanbul bölgesinde, hem Emniyet Müdürlüğü birimlerinde hem de ilçe emniyet müdürlüklerinde azaldığını belirtir. Bu, doğru yönde atılmış bir adımdır. Bununla birlikte, örneğin İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi'nde günlerce uykusuz bırakma, uzun süre bekletme ve tutukluya ve/veya ailesine zarar verme tehdidi gibi yöntemlere başvurulduğu görülüyor. " (AİÖK/Inf (2001) 19, s. 7)

2 – 12 Eylül 2001 tarihlerindeki ziyaretiyle ilgili rapor benzer bir üslupta ve olumlu anayasa ve yasal değişikliklere dikkat çekiliyor. Aşağıdaki raporlar da aynı yöne işaret ediyor, örneğin **7 - 15 Eylül 2003 tarihindeki ziyaretle** ilgili rapordan yapılan bu alıntı: " AİÖK heyetinin Türkiye'ye ziyaret ettiği bölgelerde bulunan gerçekler dünya çapında cesaret vericidir. Hükümetin işkence ve kötü muameleye "sıfır tolerans" mesajının açık bir şekilde anlaşıldığı görülmektedir. (AİÖK/Inf (2004) 16, nr. 8).

Ancak aynı zamanda: "Ancak AİÖK heyeti tarafından toplanan bilgilerden ortaya çıkan tablo kesinlikle tamamen olumlu değil. Heyet, polis/jandarma tarafından gözaltında tutulduğu sırada yakın zamanda kötü muameleye maruz kaldığına dair bir dizi iddia aldı ve bazı durumlarda bu iddialarla tutarlı tıbbi kanıtlar topladı. "(A.e.)

19 – 24 Mart 2004 tarihlerindeki ziyaretle ilgili raporda, yasal ve düzenleyici çerçeve, "AİÖK tarafından etkili bir şekilde işkence ve diğer kötü muamele biçimleriyle mücadele edebilme özelliği" olarak tanımlanmıştır.

İzmir bölgesindeki durum ve (net bir şekilde) Gaziantep bölgesi hakkında eleştirel gözlemler yapıldı: "her iki tutuklu kişi ve diğer muhataplar, yakın zamanda bazıları ağır olmak üzere kötü muamele yapıldığına dair ciddi suçlamalarda bulundu. " (A.e., No. 13)

7 – 14 Aralık 2005 tarihindeki ziyarete ilişkin raporda şunlar belirtilmektedir: "AİÖK'nin Aralık 2005 ziyareti sırasında toplanan bilgiler, kolluk kuvvetleri tarafından kötü muamele eğrisinin düşüşte olduğunu gösterecektir. Bununla birlikte, ülkenin farklı yerlerindeki kanun uygulayıcı yetkililer tarafından kötü muameleye ilişkin raporlar görünmeye devam ettikçe gevşemeye hiçbir şekilde izin verilmemelidir." (AİÖK/In,(2006)30, No. 20)

4 – 17 Haziran 2009 tarihindeki ziyaretle ilgili raporda da aynı durumu görmek mümkündür.

9 – 21 Haziran 2013 tarihleri arasındaki ziyaret raporunda, AİÖK artık olumlu bir evrimden bahsetmiyor ve açık bir şekilde

Diyarbakır bölgesi (yine) ve Şanlıurfa bölgesindeki sorunlardan bahsediyor. AİÖK ayrıca, "ülkenin farklı yerlerinde devam eden halk gösterileri bağlamında gerçekleştirilen polis operasyonlarına özellikle dikkat etti." (AİÖK/Inf (2015)6, No. 18.)

10 – 23 Mayıs 2017 tarihleri arasındaki ziyaret sırasında AİÖK heyeti, gözaltına alınan kişilerden (kadınlar ve çocuklar dahil) son zamanlarda polis ve jandarma görevlileri tarafından, özellikle de İstanbul bölgesinde ve güneydoğu Türkiye'de fiziksel kötü muamelede bulunulduğuna dair önemli sayıda suçlama aldı. Bu suçlamaların çoğu, yakalama sırasında veya hemen sonrasında aşırı güç kullanımıyla (...) ve bir kolluk kuvvetine nakil sırasında dayakla ilgilidir. Buna ek olarak, birçok tutuklu kişi, bir itirafın alınması veya bilgi edinilmesi amacıyla veya ceza olarak kolluk kuvvetlerinde (görünüşe göre CCTV kameralarının görmediği yerlerde) fiziksel olarak kötü muameleyle maruz kaldıklarını iddia etti. (...) İstanbul'da heyet, polis memurları tarafından buldukları şehir merkezindeki kısmen metruk bir binaya götürüldüklerine ve özellikle gezici bir müdahale biriminin ("Yunus" denilen) memurları tarafından ağır dayaklara ve şiddetli cinsel aşağılanmaya maruz kaldıklarına dair gözaltına alınan kişilerden (kadınlar dahil) ayrıntılı ve tutarlı ifadeler aldı. (AİÖK/Inf (2020) 22, No. 12). Özellikle 15 Temmuz 2016 askeri darbe girişimi ile bağlantılı olarak terörle ilgili suç şüphesiyle yakın zamanda gözaltına alınan kişilerden, kolluk kuvvetleri tarafından fiziksel kötü muamele iddiasının oldukça sınırlı bir sayıda olması dikkate değerdir; üstelik bu durum Ağustos/Eylül 2016 ziyaretinin bulgularıyla tam bir tezat oluşturmaktadır (A.e., No. 13).

Bunu takiben, asla kovuşturulmayan bazı ayrıntılı kötü muamele ve işkence örnekleri verilmektedir. Hükümetin cevabında bu davalar hakkında herhangi bir yorum yapılmıyor.

Raporda AİÖK, işkenceyi ortadan kaldırmanın temel taşı olan tıbbi kontrol hakkında çok eleştirel noktalar belirtiyor: "Ancak, ziyaret sırasında toplanan bilgiler, tüm tıbbi kontrol sisteminin etkinliğini ciddi şekilde zayıflatabilecek temel kusurlardan mustarip olduğunu gösteriyor. Birincisi ve en önemlisi, (...), polis nezaretindeki kişilerin tıbbi kontrollerinin genellikle kolluk kuvvetleri nezaretinde yapılmasıdır. Açık ki, Gözaltı Yönetmeliğinin ilgili hükmü (Bölüm 9) ve İçişleri Bakanlığı'nın talimatları büyük ölçüde geçersiz bir yasa olarak kaldı. Heyete polisin kötü muamelesine maruz kaldıklarını belirten birkaç kişinin kötü muameleyle ilgili olarak bir doktorla konuşmaktan korktuklarını belirtmeleri şaşırtıcı değildir. Dahası, birkaç gözaltına alınan kişi, polis memurları tarafından tehdit edildiklerini ve yaralarını göstermemelerinin söylendiğini ve bir davada ilgili kişi, doktora kötü muamele hakkında şikayette bulunmasına misilleme olarak polis aracında fiziksel saldırıya uğradığını iddia etti. Polis memurlarının, tespit edilen yaralanmaları kaydetmemeleri için doktorlara baskı uyguladıklarına dair birçok iddia da duyuldu. Buna ek olarak, önceki ziyaretlerde olduğu gibi, polis nezareti bağlamında tıbbi kontroller genellikle herhangi bir fiziksel muayene olmaksızın olası kötü muameleyle ilişkin soruların sorulmasıyla sınırlıydı. Bu bağlamda, polisin kötü muameleyle suçlandığı iddia edilen bazı vakalarda cezaevinin tıbbi kayıtlarında destekleyici tıbbi delillerin bulunduğu veya doğrudan heyetin doktorları tarafından gözlenen durumlarda, polis tarafından alınan tıbbi raporlarda yaralanmaların olmadığı görülmüştür. Dahası, gözaltına alınan birkaç kişi, polis memurlarının doktora bile sunulmadan hastane doktorunun imzasını taşıyan bir tıbbi rapor aldıklarını iddia etti." (A.e., No. 19).

6 – 17 Mayıs 2019 tarihleri arasındaki ziyaretle ilgili rapor, 2016 raporunu büyük ölçüde doğruluyor: yine sık sık kötü muamelenin failleri olarak mobil motosiklet müdahale ekiplerine ("Yunus") dikkat çekiliyor, işkence iddiaları en çok olağan cezai suçlardan şüphelenilen kişilerden gelmekte ve güvenilir bir tıbbi kontrol sisteminin olmayışı yine açıkça eleştirilmektedir. AİÖK yine detaylı işkence ve kötü muamele örnekleri veriyor. Hükümet üyeleri tarafından yapılan siyasi açıklamalar hakkında dikkate değer bir açıklama yapıldı: "2018'in başlarında bakanlar düzeyinde yapılan siyasi açıklamaların Türkiye içinde ve dışında geniş çapta yayınlanmış olması ciddi bir endişe kaynağıdır. Sadece Türk makamlarının işkence ve kötü muameleyle karşı 'sıfır tolerans politikası' izleme taahhüdüne karşı değil, aynı zamanda

kolluk kuvvetlerinin şüpheli uyuşturucu satıcıları gibi belirli kategorilerdeki suçlu şüphelilere kötü muameleye teşvik edilmesi olarak bile kolaylıkla algılanabilir. " (AİÖK/Inf(2020)24, No. 13).

29 Ağustos - 6 Eylül 2016 ve 4 Nisan - 13 Nisan 2018 ziyaretlerine ilişkin raporlar için Türk hükümeti tarafından raporu yayınlama **yetkisi verilmemiştir**. AİÖK, çeşitli raporlarda, 18 yaş altı kişilere uygunsuz davranışta bulunmaları durumunda bedensel ceza (tehdidi) olarak gördükleri, bu kişilere yönelik fiziksel kötü muameleye ilişkin yinelenen (bazen yüksek ölçekte) iddialardan da bahsetmektedir.

4.3. İŞKENCEYE KARŞI BM KOMİTESİNDEN RAPORLAR

BM Komitesi, Türkiye'deki İşkenceyle ilgili ilk raporu yayınladı (15 Kasım 1993). BM Komitesi, Uluslararası Af Örgütü'nden İKS'nin Madde 20'si uyarınca Nisan 1990'da aldığı "sistemik işkence uygulaması" hakkındaki bilgileri inceledi. Hükümet bunu şiddetle reddetmiş ve STK'ların "derin bir şekilde siyasallaştığını veya hiçbir zaman tarafsızlıklarına dair güvenilir bir kanıt sunmadıklarını" (A/48/44/Ek. 1, s.9), ve ifadelerin esasen "stratejilerine uygun olarak işkence gördüklerini iddia etmek için her türlü gerekçeye sahip olan terörist oldukları varsayılan kişilerden" alındığını belirtmiştir. (A.e.) Bununla birlikte, BM Komitesi "bu Taraf Devlette işkence uygulamasının varlığını ve sistemik karakterini doğrulayan, alınan işkence iddialarının sayısı ve özünden endişe duymaya devam etmektedir." (A.e., s. 13)

BM Komitesi'nin **ikinci periyodik Türkiye raporu (27 Mayıs 2003)** ile ilgili sonuç ve tavsiyelerinde, BM Komitesi bazı yasal iyileştirmeleri memnuniyetle karşılar, ancak şu konulardaki endişelerini dile getirir: "(a) Polis nezaretinde tutulan tutuklulara işkence ve diğer zalimce, insanlık dışı veya küçültücü muameleye dair çok sayıda ve tutarlı suçlamaların Türkiye'de hala yaygın olduğu ortadadır; (...) (d) Şikayetlerin sayısına rağmen, güvenlik güçleri mensuplarının işkence ve kötü muamele nedeniyle kovuşturulması ve cezalandırılmasının nadir olduğu, yargılamanın son derece uzun olduğu, cezaların suçun ciddiyeti ile orantılı olmadığı iddiaları ve soruşturma sırasında işkence yapmakla suçlanan memurlar nadiren görevden alınmaktadır." (İKS/C/CR/30/5, No. 4-5)

BM Komitesi'nin **üçüncü periyodik Türkiye raporu (20 Ocak 2011)** ile ilgili sonuç ve tavsiyelerinde, BM Komitesi "Taraf Devletin insan haklarının daha fazla korunmasını sağlamak ve şunlar da dahil olmak üzere Sözleşmeyi yürürlüğe koymak adına politikalarını değiştirmek için gösterdiği çabaları memnuniyetle karşılamaktadır: 10 Aralık 2003'te "işkenceye sıfır tolerans" ilan edilmesi "(...) Taraf Devletin resmi gözaltı yerlerinde işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı veya küçültücü muamele ve cezalandırma biçimlerine ilişkin raporların sayısında rapor edilen azalmaya dikkat çekerken, Komite, özellikle polis araçları, sokak ve karakolların dışı gibi resmi olmayan gözaltı yerlerinde, işkence kullanımına ilişkin çok sayıda, devam eden ve tutarlı iddialardan ciddi şekilde endişe duymaktadır.

Komite, ayrıca, güvenlik ve kolluk kuvvetleri tarafından uygulanan işkence iddialarına yönelik hızlı, kapsamlı, bağımsız ve etkili soruşturmanın bulunmamasından endişe duymaktadır (...). Kötü muameleden suçlu bulunan birçok kolluk kuvvetinin yalnızca ertelenmiş cezalar almasından da endişe duyulmaktadır, çünkü bu da cezasızlık ortamına katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda, işkence iddialarına yönelik kovuşturmanın genellikle, Ceza Kanununun 94. maddesi ("işkence") veya 95. maddesi ("koşullara bağlı ağır işkence") (madde 2) uyarınca değil, daha hafif cezalar veren ve ceza ertelemesini sağlayan aynı kanunun 256. maddesi ("aşırı güç kullanımı") veya 86. maddesi ("kasıtlı yaralama") kapsamında yürütülmesi Komiteyi endişelendirmektedir.

"(İKS/C/TUR/Q/4, No. 4-7).

Ayrıca, Komite, polislin kötü muamelesinden şikayetçi olduğu iddia edilen mağdurlara ve aile üyelerine karşı sıklıkla Ceza Kanunu kapsamında karşı suçlamalara başvurduğunu belirten raporlardan kaygı duymaktadır (...). Komite, bu tür suçlamaların istismar mağduru olduğu iddia edilen kişileri ve yakınlarını şikayette bulunmaktan caydırmak ve hatta sindirmek için kullanıldığından endişe duymaktadır (madde 11 ve 16). " (A.e., No. 13)¹³

Son olarak, **dördüncü periyodik Türkiye raporu (2 Haziran2016)** ile ilgili sonuç gözlemlerinde, BM Komitesi, *Taraf Devletin, 27 Eylül 2011'de İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşmeye Ek İhtiyari Protokolü onaylamasını memnuniyetle karşılamaktadır. (İKS/C/TUR/CO/4, No. 4).*

Komite, (...) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararlarına konu olan işkence iddialarını içeren davalar dahil olmak üzere, işkence davalarına ilişkin yeterli bilgi almamış olmasından endişe duymaktadır.

(...) Dahası, Taraf Devlet görevlileri tarafından kötü muamele ve aşırı güç kullanımı iddialarına ilişkin birçok soruşturma başlatılmış olsa da bunlar nispeten az sayıda disiplin cezası ve çok az sayıda ceza ve hapis cezasıyla sonuçlanmıştır. (...) (A.e., No. 9).

"Komite, 2015 yılında barış sürecinin bozulmasının ve Irak ve Şam İslam Devleti'ne (İŞİD) bağlantılı kişiler tarafından gerçekleştirilen terör saldırıları ardından Türk güvenlik güçleri ile Kürdistan İşçi Partisi (PKK) arasında yeniden canlanan şiddet bağlamında ülkenin güneydoğusundaki (örneğin Cizre ve Silopi) güvenlik tehditlerine yanıt verirken, kolluk kuvvetlerinin tutuklulara işkence ve kötü muamelede bulunduğu dair sayısız güvenilir rapordan ciddi şekilde endişe duymaktadır. Komite ayrıca, bu tür eylemlerin faillerinin yararlandığı bildirilen cezasızlık konusunda endişelidir. " (madde 2, 4, 12, 13 ve 16). (A.e., No. 11)

4.4. AVRUPA KONSEYİ - İNSAN HAKLARI KOMİSERİNİN bildiri.

15 Temmuz 2016 darbe girişiminin ardından, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Nils Muiznieks, Eylül 2016'da Türkiye'yi ziyaret etti ve Türkiye'de olağanüstü hal kapsamında alınan tedbirlerin İnsan Hakları uygulamalarına ilişkin bir Bildiri yayınladı. Bu Bildiri 7 Ekim 2016 tarihlidir. "Devam eden cezai kovuşturmalara ilgili olarak, birincil insan hakları endişeleri arasında işkence ve kötü muamele iddialarına ilişkin tutarlı raporlar bulunmaktadır. Komiser, bu tür iddialara otomatik olarak inanmamakta, ancak gözaltı süresinin 30 güne uzatılmasının, tıbbi rapor alma prosedürlerinde pratik değişikliklerin ve avukatlara erişimde ciddi kısıtlamaların yanı sıra gizlilik konusunda sınırlamalar ve müvekkil-avukat ilişkisinin bu tür iddiaların sürmesine katkıda bulunduğunu gözlemlemektedir. Türkiye'de halihazırda işleyen bir Ulusal Önleme Mekanizmasının olmaması ve mevcut cezaevi izleme kurullarının böylesine önemli bir dönemde dağıtılıp yeniden atanması, bu durumun doğasında var olan riskleri daha da kötüleştirdi". (İnsan Hakları Komiseri. Türkiye'de olağanüstü hal kapsamında alınan tedbirlerin İnsan Haklarına Etkilerine dair Bildiri - 7 Ekim 2016, No. 15)

Türk hükümeti 31 Ekim 2016'da cevap verdi. "Olağanüstü hâl sırasında alınan tedbirler günlük hayatta herhangi bir değişikliğe neden olmamıştır. Günlük yaşamı etkileyecek herhangi bir kısıtlama, temel hak ve özgürlüklere empoze edilmemiştir. "(Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı'nın Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri'nin 7 Ekim 2016 tarihli 23 sayılı bildirisine ilişkin görüşleri)

¹³ Ayrıca bkz: Komitenin 106. oturumunda (15 Ekim - 2 Kasım 2012) kabul ettiği ilk Türkiye raporu hakkında Sonuç Gözlemleri: "Komite, kaydedilen ilerlemeye rağmen, kolluk kuvvetleri tarafından uygulanan işkence ve diğer insanlık dışı ve küçültücü muamele iddialarının sayısının hala yüksek olmasından endişelidir. "(CCPR/C/TUR/CO/1, No. 14)

"(darbe girişiminden kısa süre sonra gözaltında tutulan kişilerin yaralarını gösteren resimler hakkında) Öncelikle vurgulanmalıdır ki, olayın ilk gününde gözaltına alınan kişilerin büyük bir kısmı, çatışmalar sona ererken bazıları vatandaşlar tarafından gözaltına alındı. Çatışmalar sonunda tutuklananların meşru güç kapsamına giren bazı yaralarının olması doğaldır. Nitekim, bu tür yaralar gözaltı raporlarında belirtilmektedir." (A.e., No. 48)

"Ayrıca, bu tür iddialar sürdürülürken, 15 Temmuz'dan sonra gözaltına alınanların, kötü muameleye maruz kaldıkları ve yaşam hakları tehdit altında olduğu iddiasıyla Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi nezdinde yaptıkları geçici tedbir taleplerini içeren üç başvurunun reddedildiğinin dikkate alınması gerekir." (A.e., No. 51)

4.5. İŞKENCE ÜZERİNE ÖZEL BM RAPORTÖRÜ.

Aynı dönemde, işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı veya küçültücü muamele veya cezalara ilişkin özel raportör Nils Melzer, 27 Kasım - 2 Aralık 2016 tarihleri arasında Türkiye'ye bir ziyaret gerçekleştirdi.

"Özel Raportör, ilan edilen hükümet politikası ile uygulama arasında ciddi bir kopukluk varmış gibi görüldüğünü endişeyle belirtiyor." (...) En önemlisi, hem 15 Temmuz 2016 darbe girişiminin hemen sonrasında hem de ülkenin güneydoğusundaki artan şiddet ile ilgili olarak yapılan yaygın işkence ve diğer kötü muamele biçimlerine ilişkin ısrarlı iddialara rağmen, bu tür iddialara ilişkin resmi soruşturma ve kovuşturmalar son derece nadir görünmektedir ve bu nedenle, işkence ve diğer kötü muamele biçimleri için güçlü bir fiili cezasızlık algısı yaratmaktadır." (A/IHK/ 37/50/Ek.1, No. 23)

"Özel Raportörün aldığı çok sayıda tutarlı iddiaya göre, başarısız darbe girişiminin hemen ardından, işkence ve diğer kötü muamele biçimleri, spor salonları, ahırlar ve adliyelerin koridorları gibi resmi olmayan gözaltı yerlerinde özellikle tutuklama ve polis veya jandarma koğuşunda gözaltında tutulma sırasında yaygındır." (A.e., No. 26)

"Özel Raportör, PKK ve Kürt isyanına bağlı diğer grupların üyesi veya sempaticanı olduklarından şüphelenilen hem erkek hem de kadın bireylerin işkence ve diğer kötü muamele biçimlerine ilişkin çok sayıda ifade aldı. Çoğu kötü muamele vakasının, yakalama ve tutuklama üzerine ve ayrıca gözaltı yerine nakil sırasında, özellikle polisin özel harekât timleri veya jandarma tarafından yapıldığı iddia edildi. Kötü muamelenin, sorgulamalar sırasında, hücrelerde alıkonulma günlerinde ve erken saatlerde meydana geldiği iddia edildi." (A.e., No. 30)

Türk hükümeti iddiaları kategorik olarak yalanladı: Raportörün konuştuğu kişilerin sayısının sınırlı olduğunu, güvenilir olmadığını ve tıbbi kanıt bulunmadığını belirtti.

"Türkiye'nin son yıllarda karşı karşıya olduğu güvenlik sorunlarının ciddiyetini vurgulamakla birlikte, Rapor asılsız, genel ve muğlak iddialara işaret ediyor. Raporda belirtilen pek çok yorum ve genel sonuç, güvenilirliği sorgulanabilen ve bazılarının terör örgütlerinin üyesi olduğu anlaşılan bilinmeyen kaynaklardan bilgi akışı ve görüşülen sınırlı sayıda kişinin iddiaları üzerine kurulmuştur. Hükümet, Raportöre Türkiye genelinde insanların özgürlükten yoksun olduğu tüm yerlere giriş izni verilmesine ve kendi seçtiği tutuklularla gizli görüşmeler yapabildiği halde, Raporda belirtilen kötü muamele iddialarıyla tutarlı hiçbir fiziksel belirti bildirilmediğinin altını çizmek istemektedir." (A/IHK/ 37/50/Ek.2, No.12-13)

"Hükümet, bu bölüm kapsamında 15 Temmuz 2016'daki terör darbe girişimiyle ilgili olarak ve Türkiye'nin güneydoğusuna yönelik ortaya atılan işkence ve kötü muamele iddialarının kabul edilemez olduğunu ifade etmek istemektedir.

Görüşme yapılan kişilerin çoğunun terör örgütü üyesi olduğu anlaşılmaktadır ve Rapor, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini devirme, güç kullanımı, şiddet, tehdit, şantaj ve diğer hukuka aykırı yollarla baskıcı ve totaliter bir sistem kurma suçlarının şüphelilerinin ifadelerine tam itibar göstermiştir." (a.e., No. 33-34).

4.6. BMİHYK RAPORLARI

4.6.1. ŞUBAT 2017 RAPORU.

Temmuz 2105'ten itibaren İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, (İHYK) Güney-Doğu Türkiye'de ciddi insan hakları ihlalleri olduğuna dair "ayrıntılı ve güvenilir " iddialar aldığından, İHYK hükümetten İHYK insan hakları memurlarından oluşan bir ekibin ilgili bölgeye girişine izin vermesini talep etti. İzin verilmedi, ancak bir izleme süreci başlatıldı.

"Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (İHYK) çok sayıda aşırı güç kullanımı, cinayet, zorlu kaybolma, işkence, konut ve kültürel mirasın tahrip edilmesi, nefrete teşvik, acil tıbbi bakım, gıda, su ve geçim kaynaklarına erişimin engellenmesi, kadına yönelik şiddet ve fikir ve ifade özgürlüğünün yanı sıra siyasi katılım hakkının ciddi şekilde kısıtlanmasına dair vakaları belgeledi. En ciddi insan hakları ihlallerinin, tüm yerleşim alanlarının izole edildiği ve hareketin bir seferde birkaç gün boyunca kısıtlandığı sokağa çıkma yasağı dönemlerinde meydana geldiği bildiriliyor." (Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, Güneydoğu Türkiye'deki İnsan Hakları Durumu Raporu, No. 2)

4.6.2. MART 2018 RAPORU.

Bir yıl sonra, İHYK Türkiye'deki insan hakları ihlalleriyle ilgili yeni bir rapor yayınladı. "İHYK'nin bulguları, hukukun üstünlüğünün sarsılmasıyla şiddetlenen, sürekli kötüleşen insan hakları durumuna işaret etmektedir." (Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, Olağanüstü Halin Türkiye'de insan hakları üzerindeki etkisi hakkında rapor, Güneydoğu Ocak - Aralık 2017, No. 1)

"İHYK, gözaltında şiddetli dayak, cinsel saldırı tehditleri ve gerçek cinsel saldırı, elektrik şokları ve "waterboarding" gibi farklı işkence ve kötü muamele biçimlerinin kullanıldığını belgeledi. İHYK tarafından toplanan beyanlara dayanarak, işkence ve kötü muamele eylemleri genellikle itiraf almak veya tutukluları diğer kişileri ihbar etmeye zorlamayı amaçlıyor. Ayrıca, tutukluların çoğunun sonraki duruşmalarda zorla yaptırılan itirafları geri çektiği de bildirilmiştir. Çok sayıda röportaj ve rapora dayanarak, İHYK, doğumdan hemen önce, doğum sırasında veya hemen sonrasında kadınları alıkoyma modelinin ortaya çıkışını belgeledi. Hemen hemen tüm davalarda, kadınlar, terör örgütleriyle bağlantılı olarak hükümetin baş şüphelileri olan kocalarının ortakları olarak, haklarındaki suçlamaları destekleyen ayrı deliller olmaksızın tutuklandı." (A.e., No.77-78)

"Darbeden sonra Türk medyasında ve sosyal medyada darbe şüphelilerine yönelik yüzlerce sansürlü işkence görüntüleri yayıldı ve hükümet karşıtlarına yönelik şiddeti körükleyen ifadeler yer aldı. İHYK, spor merkezleri ve hastaneler gibi sıra dışı gözaltı yerlerinde terörle mücadele polis birimleri ve güvenlik güçleri tarafından herhangi bir suçlama olmadan gözaltına alınan ve kötü muamele gören kişilere dair raporlar aldı (A.e., No. 80)

İnsan hakları örgütleri çok sayıda rapor yayınladılar. Bu raporlar İşkence veya Kötü Muamele hakkında ayrıntılı iddialar içermektedir. Raporlar ustalıkla hazırlanmış olup, genellikle mükemmel bir şekilde doğrulanabilirler. İHİÖ ve UAÖ gibi kuruluşlar uzun zamandır uzmanlık ve tarafsızlıklarıyla bilinir. Ancak bu rapor için neredeyse sadece resmi kaynaklara güvenmeye karar verdik. Bu, söz konusu insan hakları örgütlerine karşı saygısızlık olarak algılanabilir, ancak mesaja değil, elçiye atıfta bulunan her türlü argümanı etkisiz hale getirmektedir. Ek 3'te bu raporların kısa bir özetini veriyoruz.

5. TÜRKİYE'DE SON 30 YILDAKİ UYGULAMA VE GELİŞİM

1980 darbesinden sonra acımasız işkencenin yaygın bir şekilde kullanıldığı bir dönem geldi. AİÖK ve BM Komitesi'nin 1990'larda yayınladıkları raporlarda, bu durum açıkça ve eleştirel bir şekilde belirtildi. 1990 yılında AİÖK, "işkence ve diğer ağır kötü muamele biçimlerinin ülkedeki polis gözetiminin önemli bir parçası olduğunu" belirtiyor. 1993 yılında BM Komitesi "işkencenin sistematik karakteri" hakkında konuşuyor.

Genellikle neredeyse sadece siyasi muhaliflere, ki bu durumda Kürt, solcu örgütlere ve daha sonra Gülen Hareketi'ne yönelik işkenceler üzerinde durulduğunu belirtmek önemlidir. Ancak AİÖK'nin 1996 kamu beyanı açıkça işkence ve kötü muamelenin (bazı) sıradan suç şüphelilerine¹⁴ de uygulandığını belirtir. 18 yaşından küçüklere yönelik şiddetten de bahsediliyor. 18 yaşından küçüklere yönelik şiddet genellikle, bilgi veya itiraf alma niyetiyle değil de ağır bir ceza olarak uygulanmış gibi görünüyor.

Her halükârda, 1990'larda, şiddet ve işkence Türk polis ve güvenlik güçlerinin DNA'sının önemli bir parçasıdır.

"Polis" terimini kasten kullanıyoruz. En azından geçen yüzyılın doksanlı döneminde, işkence daha çok şüphelinin polis nezaretinde veya emniyet müdürlüklerinde gözaltında olduğu zaman meydana geliyor. Uluslararası raporlar, işkencenin yaygın olduğu bazı polis karakolları ve güvenlik müdürlüklerini açıkça gösteriyor.

İHD'nin aldığı şikayet sayısına göre, son yıllarda bu durum farklı gözaltı yerlerinde (kontrol edilebilirliği daha az) ve cezaevlerinde işkencenin daha büyük bir etkisiyle değişmiştir. Ancak, İHD'ye yapılan şikayetlerin sadece *sensu stricto* işkence ile ilgili olmadığı, aynı zamanda cezaevlerinde kötü muamele ve kötü koşullarla da ilgili olduğu unutulmamalıdır.

Yirmi birinci yüzyılın başlarında, olumlu yasal değişiklikler yapıldı. 2003 yılında, yeni Erdoğan hükümeti "işkenceye karşı sıfır tolerans politikası" uygulayacağını resmen ilan etti. Uluslararası kuruluşlar tarafından yayınlanan bazı yayınlar,

¹⁴ 2017 ve 2019 ziyaretleri ile ilgili AİÖK raporlarında da aynı açıklamaları görüyoruz.

yirmi birinci yüzyılın ilk on yılında durumda bir iyileşme olduğunu bildiriyor ve ayrıca işkence meydana geldiğinde daha az şiddet içerdiğini belirtiyor¹⁵.

Bu gelişmeler, kesinlikle şiddetli çatışmalarla ve bazı bölgelerde olağanüstü hâl uygulamasıyla da ilişkilendirilebilecek PKK ve diğer aşırı sol (Kürt) örgütlerle ilgili olarak devam eden baskın işkenceyi engellemiyor. **Ancak, yirmi birinci yüzyılın ilk on yılının genellikle evrimin büyük ölçüde doğru yönde hareket ettiği bir dönem olarak kabul edildiğini söyleyebiliriz.**

İkinci on yılda, durum yeniden kötüleşiyor: Gezi Parkı'ndaki imar planları sonucunda ortaya çıkan protesto dalgası, hükümet mensupları, cumhurbaşkanı ve ailesinin ismi geçen yolsuzluk davası, Haziran 2015'te hükümet ile PKK arasındaki barış görüşmelerinin sona ermesi ve son olarak 2016 Temmuz ayında başarısız olan darbe girişimine geniş kapsamlı yasal istisnai tedbirler (adli inceleme olmaksızın karakollarda uzun süreli gözaltında tutulma, 5 gün süreyle avukatla görüştürmeme, avukatları reddetme, sağlık raporları da dahil olmak üzere adli dosyanın iletişimini yasaklama, güvenlik görevlilerinin dokunulmazlığı gibi birçok ihtimal dahil olmak üzere) ile cevap verildi; bu da işkence vakalarında (iddialarında) ciddi bir artışı doğuruyor.

Özellikle Gülen Hareketi ve PKK mensupları hedef alındı. Ayrıca, 2017 ve 2019 ziyaretleri ile ilgili AİÖK raporunda da doğrulandığı gibi daha çok uyuşturucu satıcıları olmak üzere, ortak suçlardan şüphelilerin bazı kategorileri hedef alındı, ancak bu durum nadiren belgelendi. "Sıradan" muhalifler işkenceye pek maruz kalmıyor gibi görülse de bazen aşırıya kaçan (örn. müebbet hapis) geniş kapsamlı "yargı istismarının" kurbanlarıdır. 1991 ile Mayıs 2020 arasında AİHM, 441 davada AİHS'nin 3. maddesinin ihlal edildiğini belirtti.

İşkence vakalarının tam sayısı hakkında hiçbir istatistiğimiz yok. Ancak, resmi istatistiklere göre - tüm sayılara ihtiyatlı yaklaşma gereğini vurgulayarak - yılda ortalama 3.000 civarında davanın işkence şikayetiyle açıldığını belirtebiliriz. Şikayetlerin maksimum %1'i hapis cezasıyla sonuçlanmaktadır (ve büyük olasılıkla bu tahmin bile çok yüksektir). **Son on yıl içinde, işkence yoğun bir şekilde geri dönmüş olup, failerin (yeterince ağır) hapis ile cezalandırılma ihtimali ise neredeyse yok denecek kadar azdır.**

6. TÜRK HÜKÜMETİNİN SAVUNMALARI NASIL DEĞERLENDİRİLMELİDİR?

Türk hükümeti şikayetleri sistematik olarak reddediyor. Savunma için aşağıda bahsedilen durumlara değiniliyor:

1. Şikayetçilerin rejime muhalif olmaları ve bu nedenle yanlış söylentiler ve suçlamalar yaymakta bir çıkarları olması;
2. İşkence şikayetlerinin çoğunda tıbbi delil eksikliği ve;
3. Mahkemeler tarafından incelenen şikayetlerin çok nadiren mahkumiyete yol açması.

Bu argümanlar, işkenceyle ilgili bir tartışmanın özellikle söz konusu Türkiye olduğunda ne kadar zor olduğunu açıkça gösteriyor. İnsan hakları örgütleri ve uluslararası organlar, sözde işkence vakaları hakkında bağımsız ve doğru şekilde uygulanan tıbbi raporlama eksikliğine işaret ediyor. Türk hükümeti işkenceye dair tıbbi bir kanıt bulunmadığını iddia ediyor. Bu, tabii ki, döngüsel bir akıl yürütme. Aynı şey yargının bağımsızlığı için de geçerli. Bu durum, insan hakları örgütleri, uluslararası organlar¹⁶ ve çok yakın zamanda AİHM¹⁷ tarafından yoğun bir şekilde tartışılmaktadır. Mahkûmiyet yokluğu, yargının bağımsız ve tarafsız olduğunu iddia eden Türk hükümeti tarafından işkencenin olmadığını gösteren bir argüman olarak kullanılıyor. Burada da savunma döngüsel bir akıl yürütmedir. Her iki durumda da bir tarafın esasen itiraz ettiği şey, diğer tarafın muhakemesi için temel olarak kullanılır. Yani ortaya çıkan ve diğer soruların cevaplanması için cevaplamamız gereken soru açıktır: Türk hükümetinin savunmasının doğru olmadığını yeterince kesin olarak söyleyebilir miyiz? **Türk hükümetinin işkenceyi en aza indiren argümanlarını reddedecek kadar ikna edici unsurlar var mı?**

Bize göre, bu soruya cevap vermek için iki unsur belirleyicidir.

İlk belirleyici unsur AİHM'nin içtihadıdır. AİHM, Türk devletini yıkmak isteyen bir terör örgütü değildir. Ayrıca, AİHM'nin hükümleri res *iudicata* niteliğine sahiptir. Basitçe söylemek gerekirse: AİHM'nin karar verdiği şeyin doğru olduğu varsayılır ve her devlet kabul etmekle yükümlüdür.

¹⁵ Örneğin, 16-24 Temmuz 2000 arası ziyaretle ilgili AİÖK raporu.

¹⁶ Örneğin Avrupa İnsan Hakları Komisyonu tarafından, 1-15 Temmuz 2019 tarihleri arasında Türkiye'ye yapılan ziyaretin ardından hazırlanan rapor, CommDH(2020)1 (19 Şubat 2020), par. 27-32 ("Türk yargısı, siyasi konjonktürden etkilenmektedir").

¹⁷ "Bu suçlamaların, Cumhurbaşkanı'nın 21 Kasım ve 3 Aralık 2018 tarihlerinde yaptığı konuşmalardan sonra gerçekleştirilmesi de önem arz etmektedir.

Cumhurbaşkanı'nın 21 Kasım 2018'de yaptığı konuşma şöyledir: "Birisi Gezi olayları bağlamında teröristleri finanse etti. Bu adam şimdi parmaklıklar arkasında. Peki arkasında kim var? Ünlü Macar Yahudisi G.S. Bu, insanları ulusları bölmeye ve parçalamaya teşvik eden bir adam. G.S.'nin parası bol ve parasını da bu uğurda harcıyor. Türkiye'deki temsilcisi de aynı şekilde babadan zengin ve bu imkânları da bu ülkeyi parçalayıp, bölen işte bu özellikte terör eylemlerine her türlü bu noktada desteği veren kişi..." Cumhurbaşkanı, 3 Aralık 2018 tarihinde başvuranın adını açıkça anmış ve aşağıdaki ifadelerde bulunmuştur: "Gezi'nin arkasında kimler olduğunu açıkladım. Dış ayağı G.S., iç ayağı Kavala'dır dedim. Kavala'ya para gönderenler belli..." Mahkeme, bu iki konuşma yapıldığında, bir yıldan uzun süredir tutuklu yargılanan başvuranın hala resmi olarak savcılık tarafından suçlanmadığı gerçeğini göz ardı edemez. Ek olarak, sadece, bir yandan halka açık iki konuşma sırasında başvuran aleyhine açıkça yöneltilen suçlamalar ve diğer yandan, söz konusu konuşmalardan yaklaşık üç ay sonra düzenlenen iddianamedeki suç isnatlarının ifadesi arasında karşılıklı ilişki bulunduğu belirtilebilir". Kavala vs. Türkiye, AİHM, 10 Aralık 2019, par. 229.

AİHM kararlarının bağlayıcılığı, aynı zamanda, suçu olduğu kanıtlanan Devletin benzer gerçeklerin tekrarından kaçınması gerektiği anlamına gelir. Bu ahlaki bir zorunluluk değil, yasal olarak bağlayıcı bir zorunluluktur. AİHM'nin iç hukuku açısından, Türkiye'nin bu yükümlülüğe uymadığı açıktır. Türkiye, AİHS'nin 3. maddesini ihlal ettiği için 441 davada suçlanmıştır. İşkence söz konusu olduğunda, Türkiye açıkça suçunu tekrar eden bir suçludur. Türkiye'de hükümetin aynı gerçeklerin tekrarından kaçınmaya çalıştığı etkili politika diye bir şey yoktur. Bu varsayımları çok açık bir şekilde ifade etmek gerekirse: Türkiye'de her yıl ortalama 13 failin hapis cezasına çarptırıldığını tespit ettik. Buna karşın, Türk Devleti'nin AİHS'nin 3. maddesinin ihlalinden sorumlu tutulduğu yılda ortalama 18 mahkûmiyet bulunmaktadır. Dolayısıyla Türkiye, AİHM tarafından, kendisinin işkence failerini suçladığından daha fazla suçlanmıştır. Bu oldukça benzersiz bir durum olmalı.

Ayrıca, davaların analizi, Türk adli makamlarının işkence davalarını ele alma biçiminde yinelenen bir örüntüye işaret etmektedir. Bu örüntü, iddiaların ayrıntılı bir şekilde veya zamanında araştırılmaması ile (veya en azından önleme iradesinin eksikliği) zaman aşımı ihtimalinin amaçlanıyor gibi görünmektedir. AİHM'nin çeşitli kararlarından alınan aşağıdaki pasajlar bu konuda çok açıktır.

Rahmi Şahin vs. Türkiye davasında Mahkeme tespitleri: "*Cumhuriyet savcısının başvuranın yaralandığı gerçek koşulları tespit etmeye çalışmadığını*¹⁹, *Cumhuriyet savcısı, başvuranın yasal temsilcisi tarafından açık bir talep olmasına rağmen, ne tutuklamayı gerçekleştiren memurların ifadelerini almış ne de başvurudan bir açıklama istemiştir*"²⁰

Başka bir kararda Mahkeme, "*Devlet savcısının başvuranın şikayetinden iki ay sonra üç polis memurundan birini ve bu tarihten yaklaşık üç yıl üç ay sonra diğer polis memurlarını sorguladığını*"²¹ tespit etti. Ayrıca Mahkeme, savcının kararının başvuran tarafından yapılan ilk şikayetten yaklaşık beş yıl altı ay sonrasına kadar bile verilmediğini belirtmiştir²². Benzer bir şekilde Mahkeme, "*savcılığın ve Ağır Ceza Mahkemesinin tutuklama sırasında kullanılan gücün derecesini gerekçelendirmeye çalışmadan şikayeti reddettiğini, çünkü ceza soruşturmasının sadece tutuklanmasından sonra kötü muamele iddialarıyla ilgili olduğunu*"²³ belirtti.

Mahkeme defalarca "*tıbbi raporların polis nezaretindeki kişilerin tıbbi muayenesine ilişkin ulusal ve uluslararası standartlara uygun olmadığına*"²⁴ karar vermiştir.

¹⁸ "Öte yandan (Devletler) yeni, benzer ihlalleri önlemek için gereken önlemleri almalıdır" Zwaak, L., Burbano Herrera, C., Supervision: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Teorisi ve Uygulaması, *o.k.*, s. 274.

¹⁹ AİHM, Rahmi Şahin vs Türkiye, 5 Temmuz 2016, par. 47.

²⁰ *a.e.*, par 46.

²¹ AİHM, Alpar vs Türkiye, 21 Ocak 2016, par 48 (çeviri)

²² *a.e.* .

²³ *a.e.*, par 49. (çeviri)

²⁴ AİHM, Şakir Kaçmaz vs Türkiye, 10 Kasım 2015, par. 88. Ayrıca bakınız: AİHM, Salmanoğlu ve Polattaş v. Türkiye, 17 Mart 2009, par. 79- 84.

Özellikle, Mahkeme'ye göre "tıbbi muayenelerde yaraların kapsamı, başvuranın yaraların nasıl oluştuğuna ilişkin kendi açıklaması gibi ayrıntılar bulunmamakta, ayrıca başvurunu muayene eden doktorların yaralanmaların nasıl olduğunu tespit etmeye çalışıp çalışmadığına dair bir belirti de bulunmamaktadır."²⁵ Ayrıca Mahkeme, "Kanıtların, başvuranın gözaltında tutulmasının sona ermesinden iki aydan fazla bir süre sonra toplandığı göz önüne alındığında, hem savcı hem de hakimin derhal soruşturma başlamaması nedeniyle."²⁶ AİHS'nin 3. maddesi iddialarına ilişkin delil olmamasının büyük ölçüde Türk Devletinin kendisine atfedilebileceğini belirtmektedir.

Ulusal makamlar, Mahkeme önünde sunulan delillerin kalitesinde önemli bir rol oynamaktadır, "Mahkeme, başvuranın hem ulusal makamlar hem de Mahkeme önünde darp, cinsel saldırı ve tehdit iddialarında bulunduğunu ve Mahkemeye ibraz edilen tıbbi raporların hem Avrupa İşkenceyi ve İnsanlık Dışı veya Küçültücü Muamele veya Cezayı Önleme Komitesi tarafından önerilen standartlar hem de 'İstanbul Protokolü'nde²⁷ belirtilen yönergeler konusunda yetersiz kaldığını gözlemlemiştir." Dahası, Türkiye'de işkence mağduru olduğu iddia edilen kişilere ilişkin olarak düzenlenen tıbbi raporlar "ayrıttan yoksundur ve hem AİÖK'nin önerdiği standartlar hem de İstanbul Protokolü'nde belirtilen kılavuzlar açısından yetersizdir." Mahkemenin görüşüne göre, savcı kararını dayandırmadan önce sağlık raporlarının kalitesini sorgulamalı veya daha detaylı bir inceleme talep etmeliydi"²⁸ Aynı kararda, AİHS'nin 3.Maddesinin usule ilişkin kısmı ile ilgili olarak, Mahkeme "başvuranla ilgili olarak düzenlenen tıbbi raporların ayrıttan yoksun ve hem AİÖK'nin önerdiği standartlar hem de İstanbul Protokolü'nde belirtilen kılavuzlar açısından yetersiz olduğunu"²⁹ belirtir.

Buna ek olarak, yerel adli makamların fiziksel veya psikolojik eziyetin uygulanmasını etkili bir şekilde cezalandırması gerektiği Mahkemenin sağlam bir şekilde oturmuş bir dava kanunu: "bir Türk Mahkemesinin polis memurlarını başvurana işkence yapmaktan suçlu bulunduğu kararın askıya alınması, AİHS kötü muameleden korunma standardı ile uyumsuz olarak görülüyor."³⁰

Ayrıca Mahkeme, Türk Hükümeti tarafından yaralanmalara ilişkin olarak yapılan makul açıklamanın eksikliğini vurgulamıştır, "Mahkeme, Hükümetin başvuranın vücudundaki yaraların kaynağı hakkında makul bir açıklama yapamadığını"³¹ tespit eder. Ayrıca, "savcı, tutuklanma anında güvenlik güçleri tarafından kullanılan güçle ilgili iddialara ilişkin olarak herhangi bir soruşturma eylemi gerçekleştirilmemiştir."³²

AİHM'nin bulguları açıktır, tıbbi raporlar uluslararası ve Avrupa standartlarına uygun değildir ve bu nedenle de yetkililer tarafından yürütülen etkisiz veya gecikmiş soruşturmalar nedeniyle yeterli görülmemektedir. Mahkemenin Aktürk v. Türkiye davasında belirttiği gibi:

²⁵ a.e., par 87.

²⁶ a.e., par 92.

²⁷ AİHM, Dilek Aslan v. Türkiye, 20 Ekim 2015, par. 49.

²⁸ a.e. , par. 57.

²⁹ a.e.

³⁰ AİHM, Ateşoğlu v. Türkiye, 20 Ocak 2015, par 28.

³¹ AİHM, Mehmet Fidan v. Türkiye, 16 Aralık 2014, par 46 (çeviri).

³² a.e. , pars 46-47 (çeviri).

"savcı, tıbbi raporlar ile başvuranın vücudunda görülen yaralanmaların gerçek nedeni arasındaki farklılıkların nedenini tespit edememiştir".³³

Dahası, AİHM sistematik olarak yargı makamları tarafından işkence davalarının ele alınmasının, dava dosyalarının başka yargı alanlarına havale edilmesi nedeniyle çok fazla zamanın boşa harcanmasına ve dolayısıyla nihai bir karar alınmamasına veya davanın zaman aşımına neden olacak şekilde organize edildiğine tespit etmiştir.

Bu, davanın nihayet zaman aşımına uğradığı Alpar v. Türkiye davasında belirtilmiştir.³⁴ Aynı şekilde, Mart 2007'de İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi, 7 Haziran 1999 tarihinde Sn. Eren'i tutuklayan polis memurları aleyhindeki yargılamanın, kovuşturmanın zaman aşımına uğradığı gerekçesiyle durdurulması gerektiğine karar vermiştir³⁵. AİHM, "soruşturma ve ardından cezai kovuşturmanın başlatılmasında ciddi eksiklikler" olduğunu belirterek güçlü ifadeler kullandı.³⁶ Mahkeme, söz konusu ceza yargılamasında önemli gecikmeler olduğu sonucuna varmıştır: "ceza davası yaklaşık yedi yıl sekiz ay sürmüştür ve sonunda zaman aşımı nedeniyle durdurulmuştur."³⁷

Benzer şekilde, Süleyman Demir ve Hasan Demir v. Türkiye davasında 21 Kasım 2012 tarihinde Çukurca Asliye Ceza Mahkemesi, 18 Temmuz 2007 tarihinde başvuran tarafından yapılan resmi şikayete ilişkin yetkisinin bulunmadığına karar vermiştir. Dava daha sonra Çukurca Sulh Ceza Mahkemesi'ne sevk edildi ve burada Mahkeme'nin Mart 2015'te verdiği karar sırasında halen bekleme aşamasında.³⁸ Mahkeme bu uygulamaları kınayarak, "çok önemli gecikme göz önünde bulundurulduğunda, Türk yetkililer yeterli süratle veya makul özenle hareket etmediler"³⁹ sonucuna ulaşmıştır. İlk soruşturmadaki bu gecikme sonucunda, olayın şüphelileri ve tanıkları olaydan üç buçuk ay sonrasına kadar sorgulanmadı⁴⁰.

Türkiye'deki işkence şikayetlerinin soruşturulmasına ilişkin gecikmenin bir başka çarpıcı örneği de Mehmet Yaman v. Türkiye davasıdır. Mahkeme, soruşturma ve sonraki birlikte yürütülen ceza yargılamalarının çok uzun sürdüğünü not eder. Prosedür 17 Mayıs 2000 tarihinde başvuranın şikayeti ile başlamış ve 23 Şubat 2013 tarihinde Ağır Ceza Mahkemesi tarafından ceza prosedürünün zamanaşımına uğratılmasına karar verilmesiyle sonuçlanmıştır⁴¹.

³³ AİHM, Aktürk v. Türkiye, 13 Kasım 2014, par. 41.

³⁴ AİHM, Alpar v. Turkey, 21 Ocak 2016, par 25.

³⁵ AİHM, Afet Süreyya Eren v. Türkiye, 20 Ekim 2015, par 17.

³⁶ *a.e.*, par 42.

³⁷ *a.e.*

³⁸ AİHM, Süleyman Demir ve Hasan Demir v. Türkiye, 24 Mart 2015, par. 28.

³⁹ *a.e.*, par 51.

⁴⁰ *a.e.*, par 51.

⁴¹ Mehmet Yaman v. Türkiye, AİHM, 24 Şubat 2015, par 70.

İKS'ye göre, işkenceye ilişkin ceza yargılamalarının makul bir süre içinde tamamlanması gerekmektedir ve kararın açıklanmasının askıya alınması ve zaman aşımı sözleşmeye aykırıdır. Örneğin, *Rasim Bairamov v. Kazakistan* davasında Komite, ceza yargılamalarındaki gereksiz gecikmelerin otomatik olarak İKS 14. Maddesinin ihlali anlamına geldiğini açıkça belirtmiştir.⁴² Bu aynı zamanda Kars Ağır Ceza Mahkemesi kararının Türk Ceza Usulü Kanunu'nun 231. maddesi uyarınca askıya alınmasının, "kötü muameleden korunma standardı olan Sözleşme uyarınca kabul edilemeyeceğini" belirten AİHM bakış açısıyla aynı mantıktadır. Mahkeme bu durumu, "bu, cezanın infazının ertelenmesinden daha güçlü bir etkiye sahiptir ve failerin cezasız kalmasıyla sonuçlanır" ⁴³ şeklinde değerlendirir.

AİHM'nin, devletin etkili soruşturma yürütme çabası göstermemesi, uluslararası standartlara uygun tıbbi raporlara dikkat edilmemesi ve neredeyse her yere yayılan ceza yargılamalarında önemli ölçüde zaman kaybetme kültürü nedeniyle Türk devleti tarafından neredeyse sürekli olarak AİHS'nin 3. maddesinin ihlal edildiği sonucuna karar vermesi, Türk makamlarının argümanlarının inandırıcılığını yok etmektedir. "Nemo auditur propriam turpitudinem allegans": Hiç kimsenin kendi sahtekarlığından kazanç elde etmesine veya kendi hatası veya ihmalden yararlanmasına izin verilmemelidir." Oysa Türk devletinin tam olarak savunmasında yaptığı ve AİHM kararlarının kanıtladığı şey budur.

İkinci belirleyici unsur olarak, daha önce alıntıladığımız resmi hükümetler arası kuruluşların raporlarına atıfta bulunmamız gerekir. Elbette Türk hükümeti bu raporlara itiraz ediyor. Ancak gerçek olmadıklarına itiraz ettikleri için değil. Bu raporların saygın kurumlar tarafından sahaya yapılan bir ziyaretten sonra, her seferinde metodolojilerini ayrıntılı olarak açıklayarak hazırlandığını inkar edemeyiz. Ve her defasında sonuç - kesinlikle son dönem için - işkencenin geniş ölçekte uygulandığıdır. Uluslararası kuruluşlar tarafından sorulan önemli soruların, Türk hükümeti tarafından verilen yanıtlarda cevaplanmadığı defalarca dile getirildi. Tıbbi kanıtların sağlandığı özel davalar net bir şekilde yanıtlanmadı. Cevap genellikle "bu araştırılacak" ile sınırlı kaldı. Son iki AİÖK raporu (2017 ve 2019 ziyaretlerinden) son derece açık: *ziyaret sırasında toplanan bilgiler, tüm tıbbi kontrol sisteminin etkinliğini ciddi şekilde zayıflatabilecek temel kusurlardan mustarip olduğunu gösteriyor. (...) Ayrıca önceki ziyaretlerde olduğu gibi, polis nezareti bağlamında tıbbi kontroller genellikle herhangi bir fiziksel muayene olmaksızın olası kötü muameleyle ilişkin soruların sorulmasıyla sınırlıydı. Bu bağlamda, polisin kötü muameleyle suçlandığı iddia edilen bazı vakalarda cezaevinin tıbbi kayıtlarında destekleyici tıbbi delillerin bulunduğu veya doğrudan heyetin doktorları tarafından gözlenen durumlarda, polis tarafından alınan tıbbi raporlarda yaralanmaların olmadığı görülmüştür. Ayrıca, gözaltına alınan birkaç kişi, polis memurlarının*

⁴² Rasim Bairamov v. Kazakistan, No. 497/2012 (n113), para 8.9: 'Tazminat talebinde bulunulmadan önce iç hukuk kapsamında ceza yargılaması yapılması gerekiyorsa, bu ceza yargılamalarının yokluğu veya ertelenmesi, taraf Devlet adına Sözleşme kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirmede başarısızlık teşkil eder.'

⁴³ AİHM, Ateşoğlu v. Türkiye, 20 Ocak 2015, par. 28.

doktora bile sunulmadan hastane doktorunun imzasını taşıyan bir tıbbi rapor aldıklarını iddia etti.” (AİÖK/Inf (2020) 22, No. 19.) . Bu raporlarda hükümetten herhangi bir yanıt alınmadan bazı ayrıntılı “davalar” öne sürülüyor. Elbette, büyük metodolojik çabalara rağmen hükümetler arası bir kuruluş bile yanılabilir. AİHM kararlarının aksine raporlarının bağlayıcı bir gücü yoktur. Ancak BÜTÜN bu kuruluşların, özellikle de raporları AİHM'nin yasal olarak bağlayıcı kararlarıyla aynı doğrultuda olduğu zaman yanılmaları kesinlikle imkansız ve mantıksızdır. Türk hükümeti, AİHM ile birlikte çalıştıkları için şimdiye kadar ilgili bu uluslararası organları tanımıştır.

Bir hükümet bir organı tanıdığında, - etkili bir şekilde garanti edilen - yargılamalar sırasında cevap verme fırsatı bulduktan sonra bu organların sonuçlarını da tanımalı ve en azından her seferinde tamamen yanlış sonuçlara varamayacaklarını kabul etmelidir.

Elbette, tüm bu bilgilere ve ikna edici unsurlara rağmen, nihayetinde daha fazla failin mahkum edilmemesinin nasıl mümkün olduğu sorusunu kendimize sorabiliriz. Aşağıda ve diğer raporlarda daha fazla bilgi vereceğiz, ancak kovuşturma için gerekli izin, yasal olarak getirilen dokunulmazlık, zamanın işini yapmasına ve böylece zaman aşımına izin veren bir sistem ve yetersiz tıbbi nedenlerden dolayı iyi somut tıbbi kanıtların bulunmaması bu mekanizmayı anlamak için - diğerlerinin yanı sıra - önemli faktörlerdir.

Üçüncü belirleyici unsur olarak, ayrı bir belgede birkaç işkence vakasını analiz ettik. Bu davalarda, işkencenin yapıldığına dair inandırıcı iddialar olduğu ve gerekli delillerin sunulduğu, ancak Türk yargı makamlarının faileri cezalandırmadığı açıktır. Bu özel davalar, Türk Devleti aleyhine yapılan ciddi iddiaları daha açık bir şekilde göstermektedir. Bu açık ve ağır işkence vakaları bile cezalandırılmadıysa, bunu kanıtlaması gereken adli işlemlere atıfta bulunarak işkencenin neredeyse var olmadığı görüşü nasıl savunulabilir? Ek 4'te bu davalar hakkında bazı ön bilgiler veriyoruz. Mahkemenin yapılmasından önceki dönemde bu davalar hakkında daha fazla ayrıntı vereceğiz.

AİHM kararlarının sayısı ve tespit edilen ihlallerin netliği, bu raporda ayrıntılı olarak alıntı yaptığımız uluslararası organların ayrıntılı ve tekrarlanan raporları ve cezaya yol açmayan bazı ağır işkence davaları bizi hiç şüphesiz, işkencenin günümüzde Türk devletinde etkili bir şekilde derin bir kötülük olduğu, sık sık meydana geldiği ve bu suçların faillerinin çok nadiren cezalandırıldığı (hapisle) sonucuna varmaya zorlamaktadır.

Şimdi bize sorulan iki soruyu cevaplamanın zamanı geldi.

7. SORU 1: İŞKENCE TANIKLIKLARININ TEMELİNDEKİ GERÇEKLERDE BİR ÖRÜNTÜ GÖREBİLİR MİYİZ? HANGİ GRUPLAR HEDEFLENMEKTEDİR VE NEDEN? MOTİVASYON NEDİR VE DEVLET DAHİLLİĞİNİN EN YÜKSEK SEVİYESİ NEDİR?

Soruyu bir şekilde yeniden düzenledik. Ayrıca, belirtildiği gibi, bireysel tanıklıklar (bu ne kadar iyi yapılmış veya tanıklıklar ne kadar inandırıcı olursa olsun, esas olarak STK'lar tarafından toplanmıştır) sonuçlarımızın temeli olarak kullanılmamaktadır. Sorunun devlet dahilliğinin en yüksek seviyesiyle ilgili kısmı 2. soruya kaydırıldı.

1. soruyu birkaç alt sorulara böldük.

1. İşkence için hedeflenen gruplar kimler?
2. İşkencenin arkasındaki motivasyon nedir?
3. İşkencenin uygulanma biçiminde belirli bir örüntü var mı?

7.1. HEDEFLENEN GRUPLAR KİMLERDİR?

Çeşitli raporlar ve tanıklıklar, hedeflenen grupların beş kategoriye ayrılabilceğini göstermektedir.

1/**Kürt hareketi** ile bağlantılı veya destekleyici olduğu varsayılan kişiler (özellikle PKK veya diğer sol gruplar). Bu grup, değişen yoğunlukta da olsa bu dönem boyunca işkenceye maruz kalmıştır. Değişen yoğunluk, ilgili bölgelerde olağanüstü halin varlığına ve şiddetli çatışmanın alevlenip alevlenmediğine bağlıdır.

2/**Gülen Hareketiyle** bir ilgisi olduğu düşünülen insanlar. Bu grup, Temmuz 2016'daki darbe girişiminden bu yana ağırlıklı olarak işkenceye maruz kalıyor.

3/ "**Adi suçlardan**", özellikle ağırlaştırılmış suçlar veya cinsel suçlardan (küçüklere karşı) şüphelenilen kişiler. Bu grup hakkında çok az şey biliyoruz. İnsan hakları örgütlerine çok az şikayet gönderiyorlar ve yorumlarda daha az tartışılıyorlar. Bu, diğer ülkelerde de görülen iletişimsel bir olgudur.

4/ İslahevi / çocuk cezaevlerinde olan ve şiddetli yasadışı cezaya maruz kalan **18 yaş altındaki kişiler**. İKS tanımına göre şiddetli yasadışı ceza da işkencedir.

5/ **Polis muhbiri olmaya** "ikna edilmek" amacıyla tutuklananlar. Bu grup son yıllarda daha da büyümüş görünüyor.

6/ PKK, Gülen Hareketi veya aşırı sol örgütlerin üyesi olduğu varsayılan, Türkiye'de veya yurtdışında **kaçırılan** ve kaçırılmalarının ardından işkence gören kişiler. Başka bir rapor bu grup üzerinde duruyor. Kompozisyon (kaçırılan) yıllar içinde değişti.

7/ **Tutuklanan erkeklerin eşleri**, bu kadınları doğumdan kısa bir süre önce hapsedme uygulaması da arttı. Bugün yaklaşık 800 küçük çocuğun cezaevinde olduğu dikkate alınmaktadır.

5-6-7 kategorileri aslında hedeflenen farklı gruplar değildir. Çoğunlukla kategori 1 ve 2'ye aittirler, ancak hedeflenme şekilleri farklıdır.

Hükümeti eleştiren birçok kişi son yıllarda hapse atıldı ve (uzun) hapis cezalarına çarptırıldı. Daha fazla "adli istismar" olayının aksine, onlara karşı daha az işkence olgusu bilinmektedir. Tipik bir örnek olarak Osman Kavala ve Selahattin Demirtaş'ın durumu gösterilebilir. Ancak örnekler çoktur.

Bazı raporlarda başka gruplardan, örneğin İslam Devleti'nden bahsediliyor. Günümüzde bu grupları etkili bir şekilde hedeflenen bir grup olarak görmek için yeterli malzemeye sahip değiliz.

7.2. İŞKENİN AMACI NEDİR?

Burada, birkaç farklı kategoriden bahsedebiliriz⁴⁴.

1/ **İtiraf edilmesini sağlamak**. İşkence mağdurlarından itiraf almaya çalışmak, genel olarak tekrar eden bir hedeftir. Şüphelinin kendisini suçladığı bir ifadeyi imzalaması gerekir. Bu *mutlak minimumdur*. Çoğu zaman, şüpheliler ifadelerini daha sonra geri çekerler. Yine de hakimlerin ifadelerin geri çekilmesine büyük önem vermediklerini bilmesi sebebiyle, bu işkenceci için sorun teşkil etmeyecektir. Hedefe ulaşıldı: şüpheli itiraf etti ve hakim görüşünü bu ifadeye dayandıracak.

Bu neredeyse tüm hedeflenen bireyler için geçerli görünüyor. 18 yaş altı bireyler için durum böyle değil gibi görünüyor.

2/ **Bilgi almak**. İkinci amaç, tanık ifadesine göre yargılanabilecek başka birine ihanet etmektir. İşkence gören şüpheli ile aynı harekete (PKK, Gülen Hareketi) ait olduğu iddia edilen kişilerle ilgilidir. Gözaltına alınan ve güvenlik teşkilatına muhbirlik yapması istenen kişiler arasında da bu gerekçenin mevcut olduğunu görüyoruz.

44 "kendisinden veya üçüncü bir kişiden bilgi (2) veya itiraf (1) almak, kendisinin veya üçüncü bir kişinin işlediği veya işlediği düşünülen bir eylem nedeniyle cezalandırılmak (3), kendisini veya üçüncü bir kişiyi korkutmak veya mecbur bırakmak (4) veya herhangi bir nedenle ayrımcılık yapmak (5) (İKS Madde 1).

Bunun bir diğere versiyonu da suç ortaklarının adlarını vermeleri veya aynı suç örgütünün parçası olan diğere kişileri belirlemeleri beklenen adi suç şüphelileridir.

3/ **Ceza.** Şiddet dönemlerinde tutuklamalar gerçekleştiğinde (örneğin, Kürt bölgesinde veya iddia edilen darbe girişiminden sonra), özellikle polis memurları ciddi şekilde yaralandığında veya öldürüldüğünde, genellikle bir intikam unsuru mevcuttur. Daha az şiddet içeren dönemlerde bu gerekçe pek görülüyor. (Çocuklara karşı) Cinsel istismar şüphelilerine yönelik işkence vakalarında da intikam ve ceza bildirilen unsurlardır. Ayrıca, çocuklara yönelik şiddetin genellikle cezalandırma amacı taşıdığı bildirilmektedir.

4/ **Gözdağı veya baskı.** Özellikle şüphelilerin eşleri ile ilgili olarak, daha fazla bilgi almak veya bu şekilde bir itiraf almak için şüphelilere işkence yoluyla karısına veya kocasına işkence yapma tehdidinde bulunarak ekstra baskı uygulanmaktadır. Tanık ifadelerinde, bir şüphelinin güvenlik güçlerine kendisinden ne söylemesini istediğini söyleyecek kadar hızlı olmaması durumunda, bunun genellikle bir koz olarak kullanıldığını fark ediyoruz. Daha geniş bir bakış açısıyla, zaman zaman işkenceyle ilgili resim veya videoların hükümet yanlısı medyada veya hükümet yetkilileri tarafından yayınlandığını bildirdik. Bu, oldukça dikkat çekici bir durum. Bu durum, dokunulmazlık inancının ne kadar güçlü olduğunu gösterir. Bununla birlikte, bu eylem için en olası açıklama, bu tür bir tanıtımın sahip olduğu caydırıcı etkidir. Daha geniş kamuoyuna doğru, hükümet yalnızca ne kadar "güçlü" tepki verdiklerini göstermekle kalmaz, aynı zamanda açık bir caydırıcı mesaj da verir. Sadece hükümeti bu şekilde eleştiren kişilere karşı caydırıcı olmakla kalmaz, aynı zamanda daha geniş halkı protesto etmemeye ve emniyet güçlerinin talimatlarını çok daha kolay takip etmeye teşvik eder. Rejimin kurduğu Devlet çerçevesinde (genç) nüfusu "dönüştürmek" ve böylelikle muhalif gruplardan kurtulmak da bu amacın bir parçasıdır.

6/ **Ayrımcılık.** Ayrımcılık, farklı kategorilerdeki insanlara, özellikle ırk, yaş, cinsiyet, din, engellilik vb. nedenlerle haksız veya önyargılı muamele olarak tanımlanabilir. Kürt halkı söz konusu olduğunda ayrımcılık bir amaçtır. Kürt etnik kimliğinin özgüllüğünü reddetmek Türk politikasının temel taşlarından biridir ve ifadelerinden birini onlara yönelik işkence uygulamasında bulur.

7.3. İşkencenin uygulanma biçiminde belirli bir örüntü var mı?

İşkencenin gerçekleştirilme şekli de zaman içinde farklılık göstermektedir.

90'lardan gelen raporlar ağır fiziksel işkenceden bahsederken, 2002-2015 arasındaki yıllarda bu durum daha az olası görünüyor. Yine de bu, işkencenin travmatik doğası hakkında hiçbir şey söylemiyor. Daha az fiziksel işkencenin bile korkunç sonuçları olabilir. 2015 yılından itibaren 90'lı yılların öncesindeki uygulamalar sınırsız bir şekilde geri dönmüş görünüyor.

Raporlarda ve tanıklıklarda sıklıkla gördüğümüz şey, uzman personelin dahil olduğu ve bu uzman kişilerin yaptıklarının tam olarak farkında olduklarını ve söz konusu kişiyi öldürmeden uzun bir süre devam edebileceklerini mağdurlara açıkça göstermeleridir. Bu uzmanlık, güvenlik müdürlüklerinin personeli arasında her yerde mevcut görünmektedir.

Şüpheliler çok uzun süre direndiklerinde, eşleri olaya karışacak ve işkence görecektir veya şüpheliyi eşine işkence etmekle tehdit edecek ve bu sayede fazladan "koz" olarak sıklıkla tecavüz ve tecavüz tehdidini kullanacaktır.

İşkenceyle ilgili zamanlama olgusunun önemi defalarca dile getirildi. Bu, özellikle 30 günlük tutukluluğun mümkün olduğu veya ilgili kişinin gözaltına alınmasının gizli tutulması durumunda, şüpheli yasal temsilcisi veya akrabaları ile tekrar iletişime geçtiğinde fiziksel işkence uygulamalarının kanıtlarının görülmeyeceği veya daha az olacağı şekilde işkencenin zamanlaması anlamına gelir. Ancak, genel olarak bu baskın bir yöntem gibi görünmüyor.

Son olarak, işkencenin genellikle gözetim dışı, muhtemelen izlemenin ve takibin daha zor olduğu yerlerde uygulandığı açıktır; bu bağlamda spor stadyumları ve güvenlik güçlerinin araçları tekrar edilen yerlerdir.

8. SORU 2: İŞKENCE İLE İLGİLİ TANIKLIKLAR, TÜRKİYE'DE İŞKENCENİN SİSTEMATİK VE ORGANİZE BİR ŞEKİLDE KULLANILDIĞI SONUCUNA VARMAMIZA İZİN VERİYOR MU?

Daha önce de belirttiğimiz gibi, bu soru altında, hükümetin dahiliyeti hakkındaki soruyu da cevaplayacağız.

Bu soruyu cevaplamak için dört alt soru cevaplanmalıdır.

1. İşkence uygulaması belirli güvenlik görevlilerinin anlık tepki vermesiyle mi sınırlı yoksa organize mi?
2. Polis nezaretinde tutulan kişilere işkence ne sıklıkta uygulanmaktadır? O halde sistematik olarak kabul edilebilir mi?
3. İşkence, güvenlik sistemi içinde hoş görülen bir uygulama mı?
4. Merkezi (hükümet) düzeyin dahiliyeti nedir?

Bu soruların cevabı tüm servisler ve her durumlar için aynı değildir. Polis nezaretinde olan veya bir emniyet müdürlüğünde veya gözetim dışı bir yerde gözaltında bulunan bir şüphelinin durumu, cezaevinde olan birinden farklıdır. Hapishanelerle ilgili olarak, bu soruların cevabı daha az açık olacaktır. Pek çok rapora göre aşırı nüfus, tıbbi bakım eksikliği, çıplak aramaların aşırı kullanımı ve uzun süreli hücre hapsi meydana geliyor. Bununla birlikte, bazı raporlar

cezaevlerindeki koşulları daha olumlu olarak algılıyor. İşkence kullanımı, özellikle mahpuslara yönelik fiziksel veya psikolojik şiddet her dönemde, tüm cezaevlerinde veya tüm kategorilerde görünmeyecektir. Türk hapishanelerindeki ciddi sorunları küçümsemeksizin, şimdiye kadar sunulan bilgilere dayanarak, tüm Türk hapishanelerinde sistematik ve organize bir işkence kullanımı olduğu sonucuna varamayız. Türkiye'deki cezaevi koşullarına ilişkin daha kapsamlı bir rapor, bu konuya daha fazla açıklık getirebilir ve bu soruya daha ayrıntılı bir yanıt verebilir.

Polis nezaretinde, güvenlik yerlerinde gözaltında ve gözaltı yerlerinde gözaltında tutulan kişilerin durumuna ilişkin olarak, yukarıdaki nüanslar geçerli değildir ve cevap oldukça açıktır.

8.1. İŞKENCE, BİREYSEL GÜVENLİK GÖREVLİLERİNİN ANLIK BİR TEPKİSİ Mİ YOKSA ORGANİZE Mİ?

Soru, işkencenin, polis sisteminin işleyişinde (önemli) yeri olan bilinen bir yöntem olarak polisin işleyişine dahil edilip edilmediğidir. İşkence anlık, duygusal, kontrolsüz bir şeye mi, yoksa tam tersine kesinlikle doğaçlama olmayan bir davranış biçimine mi dayanıyor?

Sıklık halihazırda bir göstergedir. Sık kullanımın yalnızca işkenceye ihtiyaç duyulduğuna dair bireysel "histen" kaynaklanması gerçektir.

İkinci olarak, mağdurların ifadelerinde, uzman kişilerin konuyu kendi ellerine aldığını gösteren ifadelerin öne sürüldüğünü ve sıklıkla MIT görevlilerine atıfta bulunulduğunu fark ediyoruz. Failerin kurbanı öldürmeyecek ve işkence uygulamalarına devam edebilecek şekilde eğitilmiş ve usta olduğu ifadelerde defalarca gösterilmektedir. AİÖK'nin son iki raporunda (2017 ve 2019 ziyaretleri), gözaltına alınan kişilere kötü muamelede "uzman" oldukları iddia edilen mobil müdahale ekiplerine (Yunus) atıfta bulunmaktadır.

Dahası, ilk önce ilgili kişinin (çoğunlukla erkeklerin) kendisiyle tek başına ilgilenildiği tutarlı bir model var gibi görünüyor. İşkence istenen sonuçları vermezse, güvenlik görevlileri gözaltına alınan kişinin eşini dahil etmekle tehdit ediyor. Ayrıca hamile kadınların da doğumlarına yakın zamanlarda tutuklandıklarını belirtmemiz gerekir. Açıkça görüleceği üzere, bunlar anlık eylemler değil, ancak güvenlik sisteminde meşru bir seçenek olarak kabul edilen daha geniş bir genel polis uygulamasının parçasını oluşturuyorlar. Uluslararası raporlarda belli yerlerin sıkça bahsedildiği ve buralarda birkaç kez işkence aletlerinin bulunduğu gerçeği de bu yöne işaret ediyor.

Son olarak, kişilerin kaçırılması (daha sonra uzun süreli işkence ile) ve kişilerin güvenlik güçlerine muhbirlik yapmak için tutuklanması ve işkence edilmesi, özellikle yurt dışına kaçırımlar çok fazla hazırlık gerektiren organize eylem olduklarını gösteren örneklerdir.

Sonuç olarak şüphesiz ve kesin bir açıklıkla, belirli gruplara yönelik işkence uygulamalarının belirli polis memurlarının anlık tepkileri olmadığını, emniyet güçlerinde açıkça düzenlenmiş bir uygulama olduğunu tespit edebiliriz.

Özellikle güvenlik görevlilerinin yaralandığı veya öldüğü olaylardan sonra veya darbe girişimini takip eden dönemdeki şiddetli çatışmalara çekince koyuyoruz. Bu davalarda, sonraki dönemde “kazara” tutuklanan herkese duygusal bir misilleme yapılmıştır. Ayrıca çocuklara karşı işlenen cinsel suçların faillerine yönelik bu tür davranışlar bildirilmiştir.

8.2. POLİS GÖZETİMİNDE TUTULAN KİŞİLERE KARŞI İŞKENCE KULLANIMI NE SIKLIKTA OLURSA SİSTEMATİK OLARAK GÖRÜLEBİLİR?⁴⁵

İlk soruyu yanıtlarken, hangi grupların hedef alındığını zaten belirttik, bu sorunun cevabı sadece bu şüpheli grupları ile ilgilidir.

Genel Kurul'un 48. oturumunda BM Komitesi rapor ekinde, BM Komitesi sistematik kavramını şu şekilde tanımlıyor: *“bildirilen işkence vakalarının tesadüfen belirli bir yerde veya belirli bir zamanda meydana gelmediği, ancak söz konusu ülkenin topraklarının en azından belirli bir kısmında gerçekleşen alışılmış, yaygın ve kasıtlı olduğu görüldüğünde”⁴⁶. Ayrıca “Uygulamada işkencenin kullanımına izin veren yetersiz mevzuat da bu uygulamanın sistematik doğasına katkıda bulunabilir”⁴⁷. 7.1. altında, işkence uygulamasının tesadüfi değil, organize bir uygulama olduğu konusunda hiçbir şüphe olmadığını daha önce belirtmiştik. Geçmişte, işkence çoğunlukla ülkenin Güney Doğu'sunda yer almaktaydı (her halükarda ülkenin önemli bir bölümünü de oluşturuyordu). Bugünkü dönemde artık durum böyle görünmüyor, çünkü daha önce de belirttiğimiz gibi hedeflenen gruplar da genişledi.*

Sistematik olması için alışılmış ve yaygın olması gerekir. Mutlaka her zaman meydana gelmesi gerekmez. Vakaların %99'unda olması gerekmez. Ancak alışılmış ve yaygın olmalıdır. Bu, en azından bahsettiğimiz belirli gruplarda işkence görme şansının işkence görmekten daha büyük olduğu anlamına gelir.

⁴⁵ “Polis gözaltısı” şunları içerir: polis gözaltısı, güvenlik müdürlüklerinde ve nezaret dışı yerlerde gözaltı.

⁴⁶ A/48/44/Ek.1, 15 Kasım 1993, No.39. Komite, “Türkiye’de sistematik işkencenin varlığının reddedilemeyeceği” sonucuna varmıştır (a.e. , No. 38).

⁴⁷ a.e. _____

Hedeflenen şüpheli grupları için, “konuşmadıkları” zaman (yani itiraf etmedikleri ve emniyet güçlerinin istediği bilgileri vermedikleri), işkence görme olasılıkları daha yüksektir.

İşkencenin sıklığı sorusuna %100 kesin cevap vermek mümkün değil. Hedef gruptan sorgulanan ve başlangıçta sessiz kalan veya en azından servislerin kendilerinden söylemelerini istedikleri söylemeyen kişilerin tam sayısını bilmiyoruz. Ancak en azından son 5 yıldır bazı güçlü göstergeler var. Yılda ortalama 1500 dava açılmaktadır. Bildirilmeyen işkencenin sayısının her zaman yüksek olduğu biliniyor ve buna itiraz edilmiyor ve Türkiye’de her halükarda kovuşturma sayısının düşük olduğunu biliyoruz. Son yıllarda eskisinden daha da düşüktü. Kaçırılan kişiler için hiç şüphe yok. Her zaman işkence görürler. Diğer kişiler için, güvenlik güçlerinin istediği bilgileri veya itirafları vermezlerse işkence görme şansının, tam tersi olma ihtimalinden daha yüksek olduğu sonucuna varmak mantıklıdır. Son olarak, BM Komitesi’nin tanımında da belirtildiği gibi, dokunulmazlıkların ve yetkilerin yeniden tesis edilmesi yoluyla yeterli mevzuatın olmaması, aynı zamanda sistematik bir kullanıma işaret eden bir faktördür.

Kesin rakamların yokluğuna dair gerekli tüm önlemlere rağmen, son 5 yılda kesinlikle Türkiye’de emniyet güçlerinin vermelerini istediği cevapları veremeyen tespit ettiğimiz hedef grupların üyelerine, işkence sistemi, BM Komitesi’nin bu kelimeye verdiği anlamda sistematiktir.

8.3. İŞKENCE GÜVENLİK SİSTEMİNDE TOLERE EDİLEN BİR UYGULAMA MI?

Bu soru işkenceye yönelik hukuki tepkiyi ilgilendirmiyor. Şikayetlerin en fazla % 1’inin hapis cezasına çarptırılmasıyla, adli tepkinin fiilen var olmadığını belirtmiştik. Şimdi cevaplamak istediğimiz soru, emniyet güçlerinin kendilerinin ve daha özel olarak ilgili makamların disiplin işlemleri ve yaptırımlar yoluyla onlar hakkındaki tepkileri ile ilgilidir. İKS’ye göre disiplin cezaları işkenceye karşı uygun bir tepki değildir⁴⁸. Ancak yine de disiplin yaptırımları, hizmetlerin içinde işkencenin nasıl değerlendirildiğini gösterebilir. İşkenceyi tolere edip etmediklerine dair net bir gösterge verebilir.

Türk hükümetinin AIÖK’ye sunduğu bilgilere göre, 1995 - 2004 döneminde, 1116 kişi hakkında 243. Madde (İşkence) kapsamında disiplin soruşturması açıldı. 1102 davada yaptırım için gerekçe bulunamadı. 14 davada yaptırım uygulandı (%1). Bu yaptırımlardan üçü polis gücünden ihraç, diğer 7’si ise uzun süreli uzaklaştırmaydı.

⁴⁸ Katona, N, Madde 4. İşkenceyi suç sayma yükümlülüğü, o.k., No. 2, s. 177 ve No. 35, s. 187.

Kötü muamele nedeniyle 7776 kişi hakkında dava açıldı. 347 davada yaptırım uygulandı (%4,5). Görevden alma kararı verilmedi, 73 karar (%1) uzun vadeli uzaklaştırma üzerineydi⁴⁹. Benzer rakamlar, emniyet genel müdürlüğü personelinin disiplin soruşturmalarında kötü muamele (%3 yaptırım)⁵⁰ ve ceza infaz kurumlarında kötü muamele (% 4,4 yaptırım)⁵¹ ve "çalışanları veya kişileri dövme için güvenlik tesislerini ziyaret eden veya getirilenler" (% 3,8 yaptırım)⁵² şeklinde görülebilir.

Disiplin cezalarının sayısı çok az. Sayılar %1 ile %4 arasındadır. "Daha yüksek" bir sayıya sahip olduğumuz yerlerde (%4 hala çok düşük olmasına rağmen), yaptırımlar küçüktür ve kesinlikle bir işkence davası için uygun görülmez. Görevden alma uygun bir disiplin cezası olacaktır, ancak bu sadece istisnai durumlarda gerçekleşir.

Türk hükümeti tarafından işkence durumunda disiplin yaptırımlarına ilişkin olarak sunulan rakamlar, emniyet güçlerinin disiplin önlemleri yoluyla işkenceye tutarlı ve titiz bir şekilde tepki verdiği iddiasını kesinlikle haklı çıkarmaz. Ancak bu durumun aksi doğrudur. Güvenlik sistemi içinde işkenceye tolerans gösteriliyor. Yapabileceğimiz tek mantıklı sonuç budur.

8.4. MERKEZİ (DEVLET) DÜZEYDE DAHİLLİK DURUMU NEDİR?

Bu soruyu cevaplarken, Dahiliyet ve Sorumluluk eşanlı olarak düşünülmalıdır. Soru basit, önemli ve ciddidir: failerin hemen hemen hiçbir yargılanma risk olmamasıyla birlikte, sistematik, organize ve tolere edilen işkenceden Türkiye'nin merkezi hükümeti mi sorumlu? Birkaç yıl önce, işkence kullanımında olumlu bir gelişmeye dair ilk raporlar yapıldığında, hükümetin bunun sorumluluğunu üstlendiğini unutmayın. O halde bunun tam tersinin şimdi olması meşru olmaz mıydı?

İnsan Hakları konularında, özellikle işkence konusunda, devlet yetkilileri yasalara ve uluslararası yükümlülüklerle aykırı hareket etmekten, bir işkence eylemi yapmaktan, bu tür ihlalleri gerçekleştirme emrini vermekten veya bu tür ihlalleri aktif olarak örtmekten sorumlu tutulabilir... Bu tür sorumluluk, hükümetten işkenceye izin verildiğini ve tolere edileceğini söyleyen bir talimat, bir kılavuz, bir emir olduğunu gösteriyor.

⁴⁹ AIÖK/ Inf (2005)19, Ek 3.

⁵⁰ AIÖK/C/TUR/4/ No.274. 2011-2013 verileri.

⁵¹ İKS/C/TUR/4, Ek 2, 2009-2014 verileri.

⁵² AIÖK/Inf/20157, s.5. 2011-24 Şubat 2014 verileri.

Bu tür doğrudan sorumluluk nadiren ortaya çıkar ve emniyet güçlerinin üyeleri konuşmadıkça böyle bir durum ortaya çıksa bile ilgili bağlantının kurulması zordur. Türkiye bu kuralın bir istisnası değildir. Hükümetin resmi inancı, İşkenceye karşı sıfır tolerans politikasıdır. Hükümet bu politikayı sık sık ve sürekli yineliyor. Yine de resmi iletişimde bazı rahatsız edici unsurlar var.

AİÖK, 28 Ağustos - 9 Eylül 2016 tarihleri arasında Türkiye'ye bir ziyaret planladı. AİÖK ziyareti öncesinde gönderilen gizli bir mektupta, Türk Polis Teşkilatı Başkan Vekili, tüm memurları ziyaret hakkında uyardı: *"25 Ağustos 2016 tarihinde Dışişleri Bakanlığı'nda düzenlenen koordinasyon toplantısında AİÖK'nin 28 Ağustos - 9 Eylül 2016 tarihleri arasında ülkemizi ziyaret edeceği ve ülke çapındaki herhangi bir gözaltı merkezini plansız teftiş edebileceği belirtildi. Bu bağlamda, spor tesisleri de dahil olmak üzere gözaltı merkezi olarak hizmet veren yerleri kullanmaktan kaçınmak, gözaltı prosedürleri ile ilgili kendi düzenlemelerimize ve uluslararası standartlarımıza uymak; ve tüm gözaltı merkezlerinin yukarıda belirtilen ziyarete hazır hale getirilmesi için acilen düzenlemeler yapmak için son derece dikkatli olmanızı rica ediyorum".*

Ek 5'te bu mektubu ve bir İngilizce çevirisini yeniden sunuyoruz. Mektubun, işkenceyi soruşturmadan çok saklanma amacına yönelik olduğu açıktır. Üstelik, Türk hükümeti AİÖK'nin son dört raporunu yayımlamasına izin vermedi. Uluslararası bir komitenin ziyaretinin bile ekstra kovuşturmayaya yol açmayacağı emniyet güçlerine açık bir mesajdır.

Dönemin Ekonomi Bakanı Nihat Zeybekçi, Temmuz 2016'nın sonundaki siyasi bir toplantıda, başarısız askeri darbe girişiminin komplocuları hakkında şunları söyledi: Onları cezalandırmak için, nefes aldıkları müddetçe Allah'ın güneşini göremeyecekleri deliklere koyacağız. Günün ışığını göremeyecekler. İnsan sesi duyamayacaklar. "Öldür bizi" diyerek ölüm için yalvaracaklar." Ve Ekim 2016'da AKP Milletvekili ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Cezaevi Komisyonu Başkanı Mehmet Metiner, açıkça "(FETÖ) üyelerine yönelik işkence iddialarını soruşturmayacağız" dedi. Bunlar bazı örnekler. Bununla birlikte, aynı tür ifadeler oldukça sık tekrarlandı. Üstelik, bazen Türk medyasında ve sosyal medyada darbe şüphelilerinin küçültücü koşullar altında yüzlerce sansürsüz işkence görüntüleri yayıldı ve hükümet karşıtlarına yönelik şiddeti körükleyen ifadeler yer aldı. Bunun sıfır tolerans politikası ile uyumlu olmadığı açıktır. AİÖK raporunda (2019 ziyareti) bu ifadeler açıkça eleştiriliyor.

Bu mesajlar, ifade edilen hükümet politikasının samimiyeti hakkında ciddi sorular doğursa da, hükümetin doğrudan talimatlarla devam eden işkencenin bu ilk tür açık, doğrudan sorumluluğunu taşıdığı sonucuna varmak için yeterince bağlayıcı ve açık değildir. Bu tür bir sorumluluğu hükümet adına kanıtlayamayız.

Ancak başka doğrudan sorumluluk biçimleri de var. "Diğer biçim", "daha az önemli" anlamına gelmez. İşkenceye izin verildiği ve etkili bir şekilde kovuşturulmayacağı mesajının farklı, dolaylı, daha incelikli bir şekilde verilmesi anlamına gelir.

Hükümetin sorumluluğu ayrıca bir tür “özen yükümlülüğünü” de içerir: ulusal ve uluslararası düzenlemelere saygıyı sağlamak için gerekli önlemleri almak, ihlal durumunda tam ve verimli bir soruşturma sağlamak, işkencenin meydana gelmesini önlemek için yeterli önlemler vb. Bu sorumluluk farklı, ancak aynı derecede yüksek ve aynı derecede önemli, belki de birinci tür sorumluluktan daha önemli. Bu soruyu cevaplamak için iki unsuru tanıtacağız.

Bu soruya cevap vermek için gerekli ilk unsur, (rapor edilmiş) işkence davalarının çok sayıda olması ve gerçek bir bağımsız ulusal önleme mekanizmasının olmamasıdır. Şikayet sayısı fazla. İşkence davalarında bildirilmeyen sayının daha da yüksek olduğu yaygın ve evrensel bir bilgidir. Bazı şikayetlerin kötüye kullanım olabileceğini göz ardı edemeyiz. Bu da evrenseldir. Ancak şikayetlerin sayısı o kadar yüksektir ki, bazı olası suiistimaller, hükümetin etkili, yapısal ekstra eylemlerinin olmamasının hiçbir zaman bir nedeni olamaz. Çok az etkisi olan bazı yazılı talimatlar dışında böyle bir eylem asla gerçekleştirilmedi.

Bu bağlamda, İhtiyari Protokol'ün 3. Maddesinde belirtildiği gibi Ulusal Önleme Mekanizmasına özel bir önem vermek istiyoruz. 6 - 9 Ekim 2015 tarihlerindeki ziyarete dayanan, ancak yalnızca 12 Aralık 2019'da yayınlanan raporda, İşkenceyi ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Küçültücü Muamele veya Cezayı Önleme Alt Komitesi (Alt Komite), gerçek bir bağımsız Ulusal Önleme Mekanizması'nın bulunmamasını eleştirdi⁵³. Bu sırada Büyük Millet Meclisi'nden bir yasa çıkarıldı, ancak eleştirel görüşlerin çoğu hala yerinde. Bu mekanizmanın üyelerini aday gösterme prosedürü (Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'nun (THREI) bir parçası olarak) hala uluslararası standartlara (Paris ilkeleri) uygun değildir. Ayrıca, diğer tavsiyeler açıkça yerine getirilmedi.

Çok sayıda işkence davasının (iddialarının) bildirildiği bir ülkede, bağımsız bir önleme mekanizmasına sahip olmamak, işkencenin ciddiye alınmadığı ve işkence cezasının beklenmemesi gerektiği fikrini kesinlikle pekiştiriyor. Hiçbir şey işkenceyi, cezalandırmanın olmayacağı fikrinden daha fazla teşvik edemez. Gerçek bir bağımsız önleme mekanizmasının kurulması zor bir iş değildir, karmaşık değildir, uyulması gereken koşullar açıktır, bu nedenle de organize etmek çok fazla çaba gerektirmez. Bir miktar bütçe ayrılmalıdır, ancak bu gerçek bir sorun olamaz. Bu nedenle, gerçekten bağımsız bir ulusal önleme mekanizması yoksa, bunun nedeni yalnızca siyasi iradenin eksik olmasıdır. Hiç şüphe yok ki, gerçek bir bağımsız önleme mekanizmasının yokluğu, Türk hükümetinin ülkelerindeki işkence davalarının çok sayıda olmasıyla alakalı sorumluluğunu açıkça ortaya koymaktadır.

⁵³ İKS/OP/TUR/1

Bu soruyu cevaplamak için gerekli **ikinci unsur** Türkiye'deki cezasızlık sistemindedir. 4483 sayılı kanun kapsamında, polisler dahil Türk memurları, ilgili idari makamların izni olmaksızın kovuşturulamaz. Bu kural hakkında bazı yanlış anlaşılmalarda var. Her şeyden önce: işkence, bu kanunun uygulanmasının dışında tutulmuştur. Savcıların bir işkence vakasını soruşturmak için izne ihtiyacı yoktur. Üstelik, emniyet güçleri için, prensip olarak kanun sadece idari yaptırım görevlerinin yerine getirilmesi sırasında işlenen suçlar için geçerlidir (kamu düzeni). Buna rağmen, neredeyse tüm işkence vakalarında iznin istendiğini (ve çoğu zaman reddedildiğini ve ayrıca reddin idari mahkeme tarafından düzenli olarak iptal edildiğini) görüyoruz. Diğer izin sistemleri, 2937 sayılı Kanun (MİT görevlileri), 6722 sayılı (Güneydoğu bölgesi 2015-2016) ve 667 sayılı Kararnamede verilmiştir. Daha detaylı analiz için cezasızlık raporuna başvuruyoruz. Burada tekrar etmeye gerek olmaksızın, her türlü cezasızlık, yetkilendirme sistemi veya dokunulmazlık Türk devletinin uluslararası yükümlülüklerine aykırıdır⁵⁴. Bu prosedürlerin etkisi önemlidir. Şikayet sayısının fazla olduğu ve Türk makamları tarafından başlatılan soruşturma sayısının son derece düşük olduğu açıktır. Mevzuattaki cezasızlık maddesi elbette bundan kısmen sorumludur. Bu sonuca geçmişte AİHM tarafından zaten ulaşılmıştı.

AİHM, o dönemde olağanüstü hal durumunda olan Türkiye'nin Güneydoğu bölgesindeki güvenlik güçlerinin eylemlerinin sonucunda Türkiye tarafından çeşitli ihlaller tespit etmiştir.⁵⁵ *Yasa v. Türkiye* davasında Mahkeme, " soruşturma makamlarının, Devlet görevlilerinin saldırılara karışmış olabileceği olasılığını baştan dışlamış gibi görünmesi nedeniyle şaşkın olduğunu belirterek" sert bir dil kullandı. ⁵⁶ Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, kararların uygulanmasını takip etmekle görevlidir ve aynı zamanda tekrarını önlemek için gereken çabalara dikkat eder. Bu davaların ardından, Bakanlar Komitesi, Türk makamlarını "yerel idari konseylerin cezai kovuşturmayaya dahil olmak için özel yetkilerini kaldırmaya ve savcılarının gelecekte bağımsız olmasını sağlamak ve insan haklarını ihlal etmek için güçlerini kötüye kullanan emniyet mensuplarının belirlenmesini ve cezalandırılmasını sağlamak adına gerekli araçlara sahip olmaları için savcılığı yenilemeye davet etti."⁵⁷ Ancak öneriler yerine getirilmedi.

⁵⁴ Katona, N, Madde 4. İşkenceyi suç sayma yükümlülüğü, o.k. ., No. 2, s. 177 ve No. 38, s. 188.

⁵⁵ AİHM, Aksoy v. Türkiye, 18 Aralık 1996. Ayrıca bakınız: AİHM, Akdivar ve diğerleri v. Türkiye, Yüce Divan; AİHM, Aydın v. Türkiye, Yüce Divan, 25 Eylül 1997; AİHM, Mentis ve diğerleri v. Türkiye, 28 Kasım 1997 .; AİHM, Kaya ve Diğerleri v. Türkiye, 4 Ekim 2005.; AİHM, Selçuk ve Asker v. Türkiye, 24 Nisan 1998 davalarının tümü emniyet güçlerinin eylemlerinden kaynaklanmıştır.

⁵⁶ AİHM, Yasa v. Türkiye, 2 Eylül 1998, par 105.

⁵⁷ 9 Haziran 1999 tarihli Ara Karar, DH (99) 434.

2002 tarihli takip kararında, Bakanlar Komitesi "yetkililere, *emniyet mensuplarının suiistimalleri nedeniyle cezai kovuşturma sistemini reformdan geçirmek adına gecikmeden bir an önce hareket etmeye çağırıldı*."⁵⁸ Son olarak, 2005 tarihli Bakanlar Komitesi kararı, "*Türk makamlarını, emniyet mensupları tarafından işlendiği iddia edilen ciddi suçları kovuşturmak için artık idari izne gerek olmadığına ilişkin belirsizliği gidermek için gerekli tedbirleri almaya teşvik etmektedir.*"⁵⁹

Bakanlar Komitesi'nin bu net kararları, Türk hükümetinin ve parlamentosunun kovuşturma ve hatta dokunulmazlık için çeşitli yetkilendirme sistemlerini yeniden tesis etmesine engel olmadı. Hükümet, geçmişten Bakanlar Komitesinin açık kararları yoluyla, bazı yetkilendirme ve dokunulmazlık sistemlerini geri getirmenin - zaten AIHS ve İKS'yi ihlal edeceğini - sonuçta işkencenin daha fazla bir sıklıkta kullanılmasına yol açacağını biliyordu. Ve mevzuat kabul edildikten sonra, hükümet, her bir soruşturmanın başlatılmasını sağlamak için ilgili idari makamlara hiçbir zaman talimat vermedi (her iki sözleşmeye göre de zorunludur). Bu tür talimatlar verme yetkisi dahilindeydi, ancak hükümet bunu yapmadı. Dahası, AIÖK'nin 2017 ve 2019 ziyaretleriyle ilgili raporları, doktorların kötü muamele veya işkence kanıtı bulunmadığına dair iddiaların kanıtını açıkça verdi. AIÖK'nin sonucu sertti: "tüm tıbbi kontrol sistemi temel kusurlardan muzdariptir". Hükümet bunun farkında değilmiş gibi davranamaz. Hükümet rapora verdiği yanıtta yeni garantiler vermek yerine temel sorunu reddediyor ve hatta sağlık muayenesi sırasında doktor odasında polislerin bulunmasını haklı gösteriyor. Dolayısıyla, sonucumuz açık:

- 1) Türk hükümeti bağımsız bir ulusal önleme mekanizması oluşturmadı, ancak hükümet bununla ilgili meşruiyeti Türkiye tarafından yasal olarak tanınan resmi uluslararası kuruluşlardan açık ve ayrıntılı tavsiyeler aldı.**
- 2) Ancak geçmişte AIHM bunun kabul edilemez olduğunu ve daha fazla işkenceye yol açacağını açıkça belirtmiş ve bu sistemler AIHS ve İKS'de sağlanan yükümlülüklerle açıkça aykırı olsa da, hükümet yetkilendirme ve dokunulmazlık sistemlerini eski haline getirdi ve hükümet işkenceyi kanıtlamak ve dolayısıyla önlemek için gerekli olan bağımsız tıbbi kontrolün belgelenmiş ve kanıtlanmış eksikliği de reddetti.**

⁵⁸ 10 Temmuz 2002 tarihli Ara Karar, DH (2002) 98.

⁵⁹ 7 Haziran 2005 tarihli Ara Karar, DH (2002) 98.

Maalesef inkar edilemez olan bu iki gözlem, bizi, Türkiye'de işkencenin sistematik ve organize kullanımından ve neredeyse var olmayan kovuşturma ve cezalandırılmasından merkezi hükümetin tam sorumluluk taşıdığı sonucuna götürüyor.

Ek 1: Ek istatistiksel bilgiler

TABLO 1:	Hakkında 243. Madde (işkence) uyarınca şu tarihler arasında adli kovuşturma başlatılan personel: 1 Ocak 1995 ve 31 Aralık 2004 (Suç Tarihi).										
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Topla m
Toplam Dava	101	155	112	129	170	128	190	413	143	13	1554
Beklemedeki Duruşmalar	0	0	5	5	38	12	60	80	36	6	242
Sonuçlananlar	101	155	107	124	132	116	130	333	107	7	1312
Hapis cezası	26	12	10	9	6	13	2	1	1	0	80
Hapis cezası (%)	26	8	9	7	5	11	2	0,3	0,1	0	6
4616 Sayılı Kanun kapsamında ertelenen ceza: 17 (1,3%)											

Kaynak : CTP/Inf. (2005) 19, Ek 3

TABLO 2	Hakkında 245. Madde (Kötü Muamele) uyarınca şu tarihler arasında adli kovuşturma başlatılan personel: 1 Ocak 1995 ve 31 Aralık 2004 (Suç Tarihi).										
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Topla m
Toplam Dava	568	942	1053	1433	1090	1017	869	1395	1191	234	9792
Beklemedeki Duruşmalar	6	18	34	38	110	190	201	534	487	155	1773
Sonuçlananlar	562	924	1019	1395	980	827	668	861	704	79	8019
Hapis cezası	39	62	28	33	87	73	44	30	15	1	412
Hapis cezası (%)	7	7	3	2	9	9	7	3	2	1	5
4616 Sayılı Kanun kapsamında ertelenen ceza: 1203 (karara bağlanan davaların % 15'i)											

Kaynak : CTP/Inf. (2005) 19, Ek 3

1995-2004 döneminde, her yıl 150 işkence davası ve yaklaşık 1000 kötü muamele davası adli kovuşturmaya yol açtı. Başladıktan sonra, %6'sı (işkence - tüm dönem için 80) veya %5'i (kötü muamele - tüm süre boyunca 412) hapis cezasıyla sonuçlandı. Kötü muameleyle ilgili olarak karar verilen davaların %15'inde nihai sonucun cezanın ertelenmesi olduğunu belirtmek önemlidir (veya hapis cezası sayısının üç katı). 2000 yılından sonra işkenceye ilişkin adli kovuşturmanın sayısı artmasına rağmen mahkumiyet sayısının oldukça çarpıcı bir şekilde azalması dikkat çekicidir. Bu yıllar, aynı zamanda AİHM tarafından ilan edilen bir ihlale neden olan açılan davaların sayısının en yüksek olduğu yıllardır.

Yıl	Madde 86	Madde 256	Madde 94/95	TOPLAM
	2010	88	0	4
2011	106	6	2	114
2012	137	8	11	156
2013	145	4	1	150
2014	36	1	2	39
Toplam	512	19	20	551

Kaynak : İKS/C/TUR/4 Ek 5

Tablo 3, hakkında ceza mahkemeleri tarafından 11.01.2010 ile 16.04.2014 tarihleri arasında 86. Madde ((hafif) yaralama), Madde 256 (kullanım yetkisinin sınırlarını aşan kuvvet) ve 94/95 (İşkence) uyarınca hapis kararı verilen memurların sayısını vermektedir. 4 yıl 3 ½ aylık bir süre içinde 20 emniyet görevlisi işkence, 19'u güç kullanma yetkisi sınırlarını aşmaktan ve 512'si (hafif) yaralama suçundan mahkum edildi. İşkence ve kötü muameleyle ilişkin düşük sayılar, raporda belirtilen bilgilerle uyumludur. Bu kararlarda işkence nedeniyle ortalama hapis cezası süresi 1.340 gün, (hafif) yaralanma nedeniyle ortalama hapis cezası 456 gündür. 86. Madde kapsamındaki yaptırımların tamamının infaz edilip edilmediğini veya ertelendiğini gösteren hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Açıkça görülüyor ki, birçok işkence davası (hafif) yaralanma davaları olarak ele alındı, bu nedenle daha düşük bir yaptırıma karar verilebildi ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması mümkündür. Bu aynı zamanda BM Komitesi'nin Türkiye'nin üçüncü periyodik raporundaki sonuç ve tavsiyelerinde belirttiği durumdur.

TABLO 4	Ceza infaz kurumlarında 2009 - 2014 ortalarında kötü muamele iddialarına ilişkin yürütülen usul işlemleri						
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	TOPLAM
Dahil olan toplam kişi sayısı	514	294	283	419	494	87	2091
Bekleme	15	108	77	231	69	3	503
Takipsizlik (A)	499	186	201	182	411	84	1563
(sorgulamaya gerek yok) (%)	100	100	97,5	97	97	100	98
Hapis veya para cezası	0	0	3	5	10	0	18
Beraat	0	0	2	1	4	0	7

Kaynak : İKS/C/TUR/4 Ek 2

Tablo 4, 2009 - 2014 ortası dönemi için özel olarak ceza infaz kurumlarında kötü muamele iddialarına ilişkin olarak yürütülen usule ilişkin işlemlerin sayısına dair bazı bilgiler vermektedir. Bu sayılar, hapis veya para cezasına yol açan usul işlemlerinin gerçekleştirildiği davaların %1,2'sini vermektedir. Türk hükümeti ayrıca özellikle Emniyet Genel Müdürlüğü personeli için bilgi verdi.

250 adli kovuşturma başlamış olmasına rağmen, herhangi bir mahkumiyet kararı alınmadı (yine de 164 dava beklemedeydi)⁶⁰.

⁶⁰ İKS/C/TUR/No.274

Ek 2: İHD tarafından kaydedilen şikayetler

Ek 2:	İnsan Hakları Derneği tarafından alınan, gözaltında, cezaevinde veya gözetim dışı yerlerde işkence ve kötü muamele ve kötü muameleye ilişkin şikayetlerin sayısı (HRA - İHD)																		
Yıl	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	TOPLAM	%
Gözaltında işkence ve kötü muamele	818	526	309	179	234	448	305	230	310	293	233	1021	1379	830	427	356	726	8624	36
Gözetim dışı yerlerde işkence ve kötü muamele	241	249	165	261	184	264	358	138	517	433	307	213	474	628	489	246	751	5918	25
Hapishanelerde işkence ve kötü muamele	113	57	158	173	90	333	397	512	724	583	843	235	215	1348	1988	1149	495	9413	39
TOPLAM	1172	832	632	613	508	1045	1060	880	1551	1309	1383	1469	2068	2806	2904	1751	1972	23955	100

Kaynak: İHD

Ek 3: Türkiye'de işkenceyle ilgili STK'ların raporları.

İnsan hakları örgütleri, işkence ve kötü muameleye özel önem veren raporlar yayınladı. Sadece birkaçından bahsedeceğiz.

İnsan Hakları İzleme Örgütü, Ekim 2016'da bir dizi temel hakkın kaldırılmasının (polis nezaretinin mümkün olduğu çok uzun bir süre, tutuklandıktan sonraki ilk beş gün içinde bir avukatla görüşmeyi reddetme olasılığı, bazı avukatların dışarıda bırakılması, adli dosyaya erişimin olmaması, emniyet görevlilerinin dokunulmazlığı), işkencenin ve kötü muamelenin ağır biçimlerinin artmasında bile yarattığı etkiye işaret ettiği "Açık Çek" adlı yazısını yayınladı. Bu raporda, 13 özel işkence davası ayrıntılı olarak belgelenmiştir. Bunu bir yıl sonra "Gözaltında" adlı yazı takip etti ve suçlamalar tekrarlandı ve yine 22 kişiyi ilgilendiren 10 işkence davası detaylı olarak belgelendi.

Freedom From Torture (İşkenceden Kurtuluş Kurumu) Nisan 2017'de, kısmen daha önce yayınlanmış rapora atıfta bulunarak 1992'den 2015'e kadar meydana gelen 60 işkence davasını anlatan bir rapor yayınladı. Darbe girişiminin hemen ardından, **Uluslararası Af Örgütü**, darbe girişiminden sonraki yeni işkence dalgası hakkında bir rapor yayınladı. UAÖ ayrıca Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi'ne çok sayıda rapor sunmuştur. 3 Temmuz'da Uluslararası Af Örgütü'nün eski başkanı "terör örgütü üyeliği" nedeniyle 6 yıl 3 ay hapis cezasına çarptırıldı. Kasım 2017'de **Stockholm Özgürlük Merkezi**, Gökhan Açıkkollu'nun ölümü hakkında bu davayla ilgili tıbbi raporlar da dahil olmak üzere bir rapor yayınladı. Ayrıca Haziran 2017'de "Türkiye'de Toplu İşkence ve Kötü Muamele" adlı bir rapor yayınlamıştı. Bu rapor, çok sayıda detaylı işkence iddiası içermektedir.

Susturulmuş Türkiye Savunucuları (AST) Ocak 2020'de "Türkiye'de Sistemik İşkence ve Kötü Muamele" adlı yazıyı hazırladı. Bu rapor, Stockholm Merkezi'nin yukarıda belirtilen raporundaki iddiaların bir kısmını yeniden dile getirmekte ve çok sayıda başka iddiaları eklemektedir. Son olarak, "Dünyada Özgürlük 2020 - Türkiye" Raporunda, **Freedom House** (Özgürlük Evi) görüşünü şu şekilde özetliyor: "Yetkililerin elinden işkence, 2016 darbe girişimi ve ardından olağanüstü hal sonrasında yaygın kaldı.

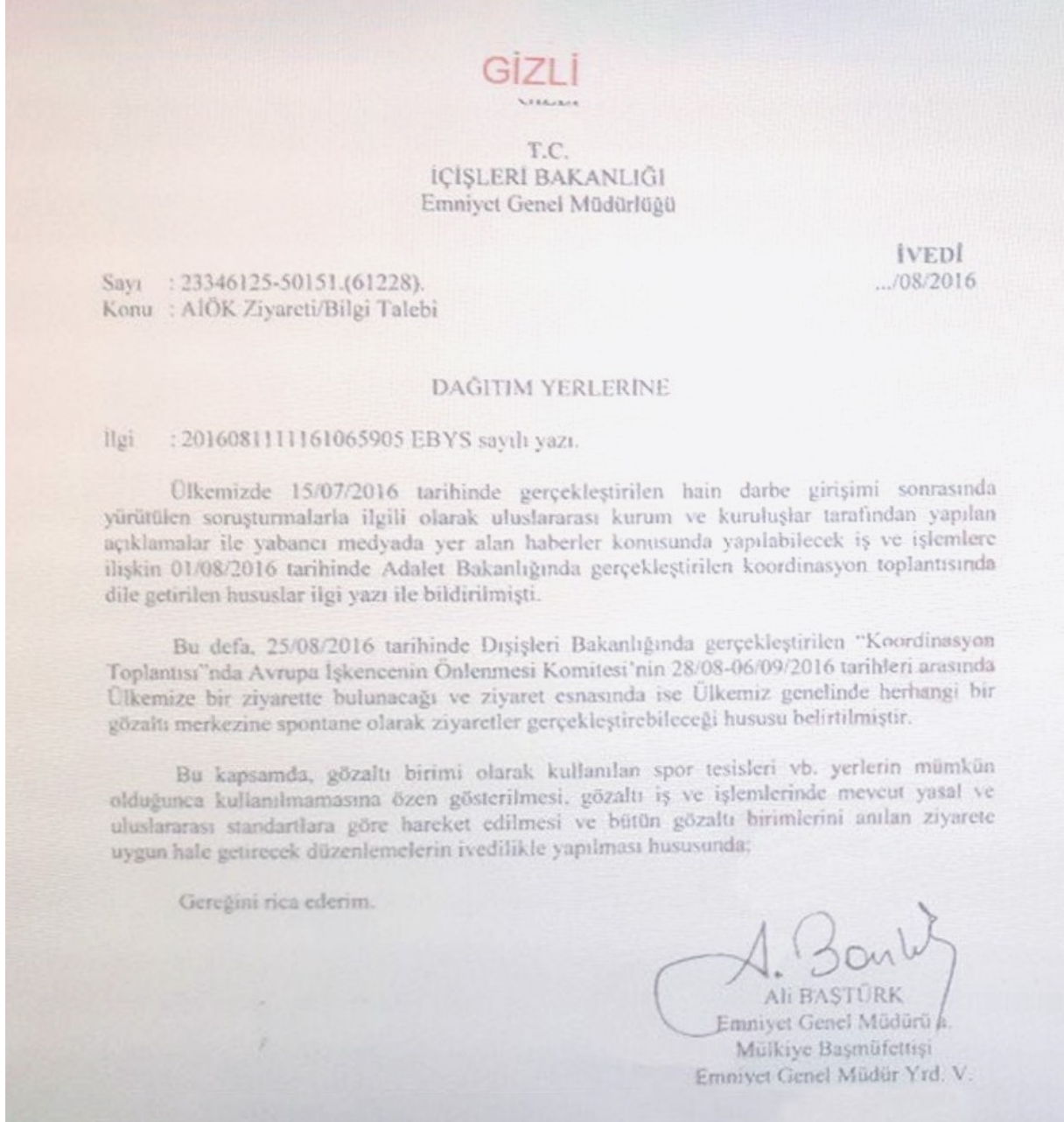
İnsan Hakları İzleme Örgütü, emniyet görevlilerinin işkence ve aşağılayıcı muameleyle özellikle Kürtleri, Gülen Hareketi mensupları ve solcuları hedef aldığını ve ceza almadan faaliyet göstermeye devam ettiklerini bildirdi."

Raporumuzda belirtildiği gibi, bu belgelerin çoğu işkence veya kötü muameleyle ilgili ayrıntılı iddialar içermektedir. Raporlar ustalıkla hazırlanmış olup, genellikle mükemmel bir şekilde doğrulanabilirler. İHİÖ ve UAÖ gibi kuruluşlar uzun zamandır uzmanlık ve tarafsızlıklarıyla bilinir.

Ek 4: 10 emsal dava

1. Gülen Hareketi mensubu olduğu iddia edilen Hasan Kobalay, öğretmen. Davası (Şubat 2017) iyi bir şekilde belgelendi ve halihazırda birkaç rapor yayınlandı. Kırıkkale mahkemesi, savcının kamera görüntülerini de içeren iddiaları araştırmasına karar verdi, bugüne kadar sonuç alınamadı.
2. Cemal Haslam, Abdulselan Aslan, Halil Aslan. Bir havan topu saldırısında PKK'ya yardım ettiğinden şüphelenildikleri için gözaltına alındılar (Haziran 2017) - iddianın daha sonra yanlış olduğu ortaya çıktı. 3 adamın dayak yediğini gösteren resimler yayınlandı. Durumu doğrulayan bir tıbbi rapor da mevcut. Şüpheliler serbest bırakıldı. Bu üç kişiye işkence yapmaktan mahkumiyet yok.
3. Sapactan (Altınsu) köylüleri. Köydeki şiddetli çatışmanın ardından gözaltına alınan Kürt vatandaşlar (Ağustos 2017). Dövülme belirtilerini gösteren fotoğraflar, medyada yayınlanan fotoğraflar.
4. Gülen Hareketi mensubu olduğu iddia edilen Açikkollu, öldü (5.8.2016), doktor raporları yayınlandı, Mayıs 2019'da takipsizlik kararı verildi.
5. DHKP üyesi olduğu iddia edilen Ayten Öztürk. Mahkeme önünde ayrıntılı işkence beyanı (Mart-Ağustos 2018), soruşturma başlatılmadı.
6. X, Y, Z, 14-16-17 yaş arası gençler, PKK taraftarı oldukları iddia edildi. Eğitim ve Araştırma Hastanesinden sağlık raporu.
7. Hamza Kaçmaz "intihar" (Ağustos 2016), sıradan şüpheli, Otopsi raporu: boğulma belirtisi yok ve kelepçeleme belirtileri fark edildi. Asılma yok, ama işkence var.
8. Fatih Akkoyunlu, Gülen Hareketi mensubu olduğu iddia edildi, öğretmen ve memur (2016), doktor raporlarıyla işkenceye maruz kaldığı belgelendi. Cevap olmadan birkaç suç duyurusunda bulundu.
9. Erhan Doğan, Kürt öğretmen, Temmuz 2016
10. Gazeteci Tuncer Centinkaya, tıbbi durumuyla ilgili tıbbi raporlar, verilen ilaç eksikliği.

Ek 5: Emniyet Genel Müdür Vekilinin mektubu (aslı ve tercümesi).

Translation

Classified
Republic of Turkey
the General Directorate of Security

URGENT
.../08/2016

No: 233461125-50151.(61228).

Subject: AlÖK visit/request for information

To all distribution centers

Re: Letter no 2016081111161065905 EBYS

The issues raised in the coordination meeting at Ministry of Justice on 01/08/2016 in regards to actions and processes about the statements made by international organisations and institutions and news appearing in the media related to the investigations executed after the treacherous coup attempt that took place in our country on 15/07/2016 were notified with the relevant letter.

This time, it is stated in the coordination meeting that took place at the Ministry of Foreign Affairs on 25/08/2016 that Committee for the Prevention of Torture will pay a visit to our country between 28/08- 06/09/2016, and during this visit, AlÖK will visit any random detention center all across the country spontaneously.

Within this scope, the sport halls and the like used as detention centers should not be used as much as possible, current laws and international standards should be followed in detention actions and processes, and the regularisations/arrangements to make all other detention centers appropriate for the aforementioned visit should be immediately realised.

Signed
pp Ali Basturk
General Director of
Security Civil Service Chief
Inspector
Vice General Director of Security

TURKIYE TRIBUNALI

Çünkü Sessiz Kalmak Temel İnsan Haklarının en Büyük Düşmanıdır.

INTERNATIONAL
OBSERVATORY
HUMAN RIGHTS

İşbirliğinde